

Föreningstidning för Riksförbundet
lärare i svenska som andraspråk

Nr 1 2022

Lisetten

FÖRSKOLA – GRUNDSKOLA – GYMNASIESKOLA – VUXENUTBILDNING

Tema

Digitalisering

Medverkande i detta nummer

Riksförbundet lärare i svenska som andraspråk

Årgång 31 av Lisetten, fyra nr/år
Upplaga: 1 000 exemplar
ISSN: 1101-5128

Ansvarig utgivare

Lina Pilo

Lisettenredaktionen

Sammanställande i redaktionsrådet:
Johanna Söderlund

Original och tryck

Trydells Tryckeri, Laholm
www.trydells.se

Prenumerationspris 2022

Skolenheter, myndigheter,
institutioner 460 kr/kalenderår

Medlemsavgift 2022

Medlemsavgiften för 2022 är
280 kr, pensionärer och studenter
betalar 120 kr. I medlemsavgiften
ingår prenumeration på Lisetten.

Hur jag blir medlem

Gå in på svariks.se
och följ instruktionerna!

Org nummer

802014-3338
Föreningstidningen Lisetten
är momsbeFriad.

Annonsbokning

annonser@svariks.se

Annon priser i Lisetten 2022

Helsida	8 000 kr
Sista sidan	10 000 kr
Halvsida	5 000 kr
Kvartsida	3 000 kr
Uppslag	13 500 kr
Mittuppslag	15 000 kr

10% rabatt vid bokning av minst
två annonser i samma tidning.
OBS! För specialutgåvor finns alltid
en egen annonsplan.

Hemsida

www.svariks.se

Twitter

twitter.com/svariks

Facebook

www.facebook.com/svariks

Vid utebliven tidning

Kontakta medlem@svariks.se

Omslagsbild

Kreation från 2020. Personal och
elever, årskurs 1 till gymnasiet, från
Välkomsten Stenungsund skapade
en julgran med pynt.

Skribent text text

Skribent text text

Skribent text text

Styrelsen Riksförbundet lärare i svenska som andraspråk

Styrelsen

Thomas Nicholas, ordförande
ordforande@svariks.se

Lillemor Malmbo, vice ordförande

Maarit Kallio, sekreterare

Linda Martins, kassör

Johanna Söderlund, ledamot och
sammanställande redaktionsrådet
redaktion@svariks.se

Anna Göransdotter Magnusson,
ledamot

Lisa Lindblad, ledamot

Annsophie Engborg, ledamot

Veronica Sköldqvist, ledamot

Valberedning

Camilla Berner
Lina Pilo
valberedning@svariks.se

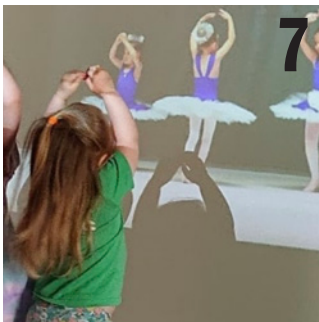
Revisor

Patricia Lendenius

Vill du
komma i
kontakt
med
styrelsen?

Mejla: info@svariks.se

*Svariks önskar alla en god
påskledighet, en tid för att
återhämta sig och hitta ny
inspiration inför vårens arbete*

Lisetten

Nr 1 2022

- 4** Ordföranden har ordet
- 5** Aktuellt i riksförbundet
- 6** KRÖNIKA – Digitaliseringen, en tidsresa
- 7** Kreativiteten får utlopp på förskolan
- 10** Sfi-lärare ständigt sökande efter den ultimata undervisningsmodellen
- 12** Digitalisering – Verktyg för både inkludering och exkludering i klassrummet
- 14** Med digitala verktyg som språklig stöttning
- 17** Digitala verktyg kan underlätta utmaningar inom modersmålet
- 18** Är digitaliseringen fortfarande på drift inom sfi?
- 20** Elevperspektiv från distans – Språkintröduktion
- 21** Sfi-elever om distans
- 22** Metoden ASL med appen Faworiter Story
- 23** INSÄNDARE: Flerspråkighet en rikedom
- 24** Friluftsliv på svenska – sfi flyttar ut i naturen
- 26** Min dag på jobbet
- 27** Att studera sfi-svenska på Helsingfors Arbis: en utblick från disken på Arbis bibliotek
- 28** Lisetten recenserar
- 30** I min bokhylla

Lisetten är medlemstidning för Riksförbundet lärare i svenska som andraspråk, vilken syftar till att sprida erfarenheter och kunskap om svenska som andraspråk och flerspråkighet. Pedagoger, forskare och andra som arbetar med frågor som rör nyanlända och flerspråkiga barns, ungdomars och vuxnas utbildning är välkomna att medverka. Tidningen ges ut fyra gånger per år och distribueras till medlemmar och prenumeranter. Lösnummer kan beställas via föreningens webbplats, svariks.se Redaktionen vill rikta ett varmt tack till alla som medverkat i detta nummer!

Ännu ett verksamhetsår att lägga till handlingarna

I Lisetten nummer 4 2021 skrev jag att Sverige hade öppnat sig och att vi hade ljusare tider att se fram emot. Detta var helt sant när det skrevs, men ganska inaktuellt när tidningen nådde er läsare! Jag skulle kunna skriva att Sverige börjar öppna upp och att restriktionerna i princip är borta – i skrivande stund. Jag väljer dock att inte skriva det ifall det inte skulle stämma när ni läser detta.

Vad som däremot kommer att stämma när ni har denna tidning i er hand är att ytterligare ett verksamhetsår närmar sig sitt slut. Trots att pandemin helt satt sin prägel på verksamheten har styrelsen och redaktionsrådet ändå arbetat mot nya mål. Under året har styrelsen beslutat om en ny grafisk profil som är under implementeringsfasen. Vidare har en ny webbshop skapats som precis har lanserats. Ni hittar vår nya webbshop via QR-koden nedan. Vi har arbetat fram en ny kanal för samtal om sva och flerspråkighet i form av Eftersnack, där en skribent är med i ett samtal om något ämne som kan kopplas till tidningens tema.

Styrelsen har även börjat skissa på en ny arbetsgång för skapandet av Lisetten. Vi kommer bland annat att ha en styrelsemedlem som är samredaktör med sammankallande i redaktionsrådet där en styrelsemedlem är med på ett nummer var. På detta sätt hoppas vi kunna arbeta mer långsiktigt med tidningen då fler personer är ansvariga för att tidningen kommer men samredaktörerna kan fokusera på "sitt" nummer. Samtidigt vill vi väldigt gärna att ni som medlemmar av Riksförbundet lärare i svenska som andraspråk är med i processen kring skapandet av tidningen. Om du som läser detta känner att du gärna vill vara

med och skapa tidningen – oavsett om det handlar om att komma med idéer, skriva egna texter, redigera eller korrekturläsa - är du hjärtligt välkommen att höra av dig till redaktionen på redaktion@svariks.se. Vi vill så gärna att många hjälps åt!

Nu ser vi fram emot ett nytt verksamhetsår med nya krafter och idéer. Vi ser dessutom extra mycket fram emot att Skolverket ska presentera sin översyn av svenskämnen. Dessutom har vi ett Symposium att invänta efter sommaren, vilket kommer att bli väldigt intressant!

Avslutningsvis vill jag bara tacka er som valt att fortsätta vara medlemmar i Riksförbundet lärare i svenska som andraspråk! Om du vill tipsa styrelsen om något som du tycker vi bör arbeta med är du välkommen att höra av dig till mig via mail.

Foto: Ray Nicholas

Thomas Nicholas
ordforande@svariks.se

Premiär för Svariks webbshop!

Äntligen finns den här: Svariks egen webbshop där du kan köpa många olika produkter med vår fina logga. För att komma till vår webbshop behöver du inte göra mer än att scanna QR-koden nedan eller besöka vår webbshops hemsida:
<https://svariks-webshop.myspreadshop.se>

Om du vill ha en egen och extra fin kaffemugg på jobbet eller bära lektionsmaterialet i en fin tygväska finns nu möjligheten för det i Svariks webbshop.

När årets första nummer av Lisetten landar i era brevlådor har nyligen riksförbundets viktigaste möte avslutats: årsmötet. Där tittade vi både i backspegeln för 2021 men än viktigare: blickade framåt för styrelsens fortsatta arbete under 2022. En ny styrelse valdes också som lär komma att presenteras vid nästa nummer.

I det här numret av Lisetten ligger fokus på digitalisering kopplat till svenska som andraspråk och flerspråkighet från förskola till vuxenutbildning – ett högaktuellt tema sett bland annat till de senaste årens utmaningar och lärdomar kring fjärr- och distansundervisning. Kommande nummer innan sommarledigheten har sedan temat "Ämnesspråket och sva", följt av det efterlängttade "Symposium 2022" och "Skönlitteratur och sva". Väcks dina tankar och din inspiration och vill Du och kollegor bidra med en text till Lisetten? Då kan du höra av dig till redaktionsrådet på redaktion@svariks.se.

Riksförbundet fortsätter att bevaka debatter och diskussioner kopplat till svenska som andraspråk, nyanlända och flerspråkiga elever och sfi. Vi strävar efter att vara en aktuell och insatt aktör inom skol- och undervisningsfrågor som engagerar och stärker skolvardag och bygger brygga från teori till praktik inom vårt fält. Följ oss gärna i våra kanaler på sociala media för att delta och vara aktiv du med!

Har du som medlem tankar och idéer, förslag på aktiviteter eller frågor som engageras så kontakta oss gärna. Mejla till info@svariks.se

Med våra och solvarma hälsningar/ Styrelsen

Grattis, ni har vunnit böcker!

Nedan är de som vann varsitt exemplar av *Tydliggörande pedagogik* (nr 4 2021):

Helena Lukic Danielsson, Norrköping
Hanna Björnmo, Vintrosa
Madeleine Andersson, Örebro

Böckerna har skickats till er med posten!

KRÖNIKA:

Digitaliseringen, en tidsresa

Text: Maria Norberg

Hur skolan sett ut utan digitalisering är svårt att se, då jag var med redan från 1990, både som lärare och som student. It har underlättat mycket av lärares arbetsuppgifter, men måste vara i människans tjänst, inte tvärtom.

I den tidiga digitaliseringen som Skolverket och Myndigheten för skolutveckling ville vi lärare skulle genomgå, fanns ITIS och även E-ITIS i min kommun. Eftersom jag själv tyckte IT-användning hjälpte mig i mitt arbete med eleverna använde jag datorn som hjälpmedel redan under 1990-talet men missade ITIS, så jag var glad jag kom med på E-ITIS i kommunen.

PIM-utbildningen från Skolverket i 5 steg var helt digitaliserad och jag själv kom till PIM 4, där jag undersökte hur läs-förståelsen var i en årskurs 5 klass där många av eleverna hade annat förstaspråk än svenska.

Vid det laget var jag också färdigutbildad som svenska som andraspråklärare, vilket gjorde att jag som student hade använt datorn i min egen utbildning/fortbildning, men också med elever som var nybörjare i svenska. Jag hade provat göra ”film” i datorn med hjälp av foton och audacity, vilket var steg 3 i PIM-utbildningen. Detta tyckte de elever jag hade i årskurs 9 och som var nybörjare i svenska, var det moment i språkundervisningen som det bästa. Allt detta skedde i första hälften av 2000-talet.

Jag var också med på ENIS utvecklingen, ENIS stod för Europeiska nätverket för innovativa skolor, vilket Myndigheten för skolutveckling stod bakom. I och med ENIS kom jag att träffa kollegor från Europa och Asien förutom kollegor i Sverige, i projekten som ASEF, Asia- Europe Foundation, gjorde mellan skolor i Asien och Europa.

I Asien hade man kommit på att Nordamerika och Europa samt Asien och Nordamerika hade kontakter, men mellan Asien och Europa fanns inga. Sålunda startade man ASEF och har sedan mitten av 1990-talet haft konferenser, sammankomster och den årliga klassrums-nätverkskonferensen, vartannat år i Europa och vartannat i Asien, där skolor presenterade sina

projekt och utsåg tre vinnande bidrag de initierat på förra årets konferens. Vid mitt besök i en sådan konferens 2006 i Serres Grekland, utan att ha något eget bidrag, lärde jag känna lärare från Asien och Europa, vilka jag ännu har kontakt med.

Ett exempel på hur klassrumsprojekten kunde utformas, var den överraskning några asiatiska lärare erhöll av ”den grekiska toaletten, ett hål i marken”. De tänkte sedan att deras elever skulle jämföra olika toaletter i olika länder i det nya projektet året därpå.

Den programvara som stod för nätverkandet mellan Asien och Europa, sköttes av ett kansli bakom organisationen ASEF org. och programmet Moodle, så lärarna kunde se vad eleverna skrev till varandra och inte gjorde påhopp eller liknande till varandra. Förbrödring och fred är tanken bakom utväxlande av kunskap och interaktion mellan elever, lärare och skolor.

Mycket har hänt i den digitaliserade utveckling i skolans värld och under 2010-talet använde vi lärare olika skolprogram, exempel Unikum och Schoolsoft för att bedöma och närvarorapportera elever till målsmännen förutom den plattform, Google, där vi kunde föra gemensamma diskussioner utan att ses, delge varandra arbeten eleverna gjorde och andra delprogram som är användbara för lärare.

MARIA NORBERG

När Maria undervisade på mellanstadiet i början av 1990-talet blev datorns skrift mycket lättare för eleverna att läsa, än när hon skrev för hand de olika arbetsuppgifter hon gav eleverna. Dessutom fortbildade hon sig på Stockholms lärarhögskola och när hon kunde flytta om meningar eller stycken i den text som skulle redovisas, blev det mycket lättare än att använda Tippex, correction fluid, i skrivmaskinspappret.

BEGREPPSLISTA

ITIS och **E-ITIS** var de ord/begrepp vi använde i utbildningen från Skolverket/Myndigheten för skolutveckling. E-ITIS användes lokalt inom Nacka kommun för utbildningen Efter ITIS = E-ITIS, som var en statlig utbildning alla lärare skulle genomgå för att ha behörighet i digital fortbildning. Det fanns 5 steg och vid steg 3 var man godkänd för digital utbildning, detta i början av 2000-talet. Finns inga spår kvar hos Skolverket av dessa steg eller utbildningsansats. Mediebyrån hette också det hjälpmedium vi kunde använda.

Kreativiteten får utlopp på förskolan

Kreativitet har traditionellt sett förknippats med estetiska uttrycksformer som dans, teater och målande. Sedan digitaliseringen skrevs in i läroplanen har Maria Högberg, IKT-pedagog i Kumla, utforskat digitala verktyg som verktyg för kreativa uttryck.

Text: Maria Högberg

Hur började din bekantskap med digitala verktyg?

– Vi fick iPad till förskolan 2012, innan det fanns i alla hem. Det fanns dock ingen uttalad pedagogisk tanke med hur vi skulle arbeta med dem. Det kändes som att de slängdes ut. Ingen visste någonting.

Maria Högberg beskriver tiden med datorer, innan iPads, som otillfredsställande eftersom hon upplevde att stationära datorer var begränsande och barnen blev passiva i samband med datoranvändningen. Vändningen kom med surfplattorna.

– I början var det mycket spelappar, men sedan började vi googla saker som vi pratade om. Ett barn i barngruppen hade flyttat till USA och när vi jobbade med former googlade vi formen pentagon. Då fick vi upp Pentagon-byggnaden i USA och kunde sedan på en världskarta se landet där både kompisen och Pentagon-huset fanns.

– En sen vår letade vi vårtecken i form av vårfåglar. Då använde vi SVT-play och tittade på naturprogram från Gibraltar där programledaren följde flyttfåglarnas väg tillbaka till Sverige.

Maria Högberg förklarar smidigheten i hanterandet av surfplatta som, till skillnad från att trängas framför en dator, enkelt placeras på golvet i mitten med en samling barn. Det blir aktiva samtal och bilden kan även förstöras upp med projektor. Detta är väldigt användbart när man t ex utforskar naturen.

Projektor

Maria Högberg förklarar att digitala verktyg inte stannar vid datorn eller surfplattan i sig. I och med projektor kan man förstora och titta på allting mycket nära och reflektera tillsammans.

Kan man vara digital och kreativ?

– Jag ser mig själv som en kreativ människa, tycker om att leka med färger och former. En vit duk ger mig ofta prestationskrav, men om jag projicerar en bild mot ett papper på väggen och målar i bilden, då blir jag mer fri och njuter av att måla.

– Och måla digitalt i en bild i Paden. Då får jag syn på detaljer. Kronbladen på blommor är verkligen olika. Och att studera en närbild på en myra är spännande.

Trickfilmning och greenscreen

Något som fascinerar barnen och stimulerar deras kreativitet är att filma och använda greenscreen.

Berätta, hur jobbar ni då?

– Barnen väljer själva en bakgrund till sin bild. Det kan vara en strand, en enhörning, lejon eller en bild på ett bygge de gjort. Sedan tar vi en bild med barnen mot en grön bakgrund (greenscreen) I en app kan man sedan lägga samman dessa bilder. Då försvinner den gröna bakgrunden och det ser ut som att barnen befinner sig i sin bakgrundsbild. På så sätt kan barnen rida på en enhörning eller sitta på en pyramid. Detta är samma teknik som används vid väderpresentationen på tv.

MARIA HÖGBERG

Namn: Maria Högberg

Yrkesroll: IKT-pedagog

Tidigare yrkesroll: Förskollärare

Aktuell med boken: *Digital kreativitet – i förskolans undervisning* (2021)

Om att arbeta digitalt på förskolan: Digitala verktyg ska användas när de kompletterar eller tillför något i undervisningen, inte bara för att de ska användas. Både barn och vuxna behöver få klottra med verktygen och prova på flera olika sätt för att känna sig trygga. Genom att använda digitala verktyg i undervisningen kan vi erbjuda fler sätt att lära sig på och genom detta få fler barn att hitta sitt sätt att utforska och lära sig saker.

– När jag var liten såg jag hur Pippi lyfte sin häst, men man såg ju att det var trickfilmat. Även om tekniken var bristfällig hade vi ingen möjlighet att skapa detta själva som barn. Idag kan vi göra sådana saker med treåringarna på förskolan tack vare en app i en surfplatta. Det hjälper dem att tidigt se och förstå att allt vi ser inte är på riktigt och leder in samtal på källkritik.

– Digitala verktygens möjligheter väcker nyfikenhet och kreativitet.

Maria Högberg är noggrann med att poängtera att vi inte ska sluta måla med vanliga färger och annat analogt material som används på förskolan.

– Vi kan kombinera. Ju mer vi kan kombinera och erbjuda fler tekniker, ju fler barn når vi.

Efter 30 år som verksam förskollärare är Maria sedan ett år tillbaka anställd på heltid som IKT-pedagog för förskolan i Kumla och är inte längre i barngrupp. I sin tjänst som IKT-pedagog ingår att leda workshops, inspirera och låta pedagogerna prova på.

– Jag kommer gärna ut och ser hur digitala verktyg kan användas när pedagogerna är osäkra. Det är viktigt att pedagoger får undersöka själv och känner sig trygga. Jag har också byggt upp en digital ateljé dit pedagogerna kan komma och prova på olika digitala verktyg.

Vad förvånar pedagogerna mest?

– Projiceringen. Då blir det en wow-känsla både i hur enkelt det kan vara och samtidigt så användbart i olika situationer. Vi hänger upp ett tyg och projicerar bilderna på så bilden syns på båda sidor av tyget, eller tar en stor kartong som man projicerar bilden rakt in i så man kan få känslan av att sitta i ett akvarium. Vi kan också undersöka ljus och skuggor, inspirera till olika dansrörelser och skapa lugn atmosfär med hjälp av projektorn.

– Av två hyllkonsoller och en rundstav har jag skapat en upphängning av en stor pappersrulle som gör det enkelt att dra ner nytt papper när man vill projicera och måla stort på väggen.

Maria tycker om att visa på enkla tips och lösningar för pedagogerna. Det är då väldigt uppmuntrande att få höra pedagoger som till en början varit både skeptiska och ibland osäkra, säga att

de vill ha en projektor hemma eller funderar på om kartongen finns kvar i soprummet så de kan hämta in den igen. En lärare som inom kort skulle gå i pension utbrast: ”Fy vad tråkigt att jag ska gå i pension nu, jag vill ju prova det här mer!”

Språkutvecklande arbetssätt

Polyglutt är en tjänst från inläsningstjänst (ILT) som har en stor bank med digitala bilderböcker. Samma bok finns inläst på flera olika språk. Text kan barn som har teckenspråk som modersmål hemifrån, men själva är hörande, få se boken med teckentolkad samtidigt som de får boken uppläst av en berättarröst. Eller ett barn som kommer från ett annat land kan få boken uppläst på sitt hemspråk.

– Jag har haft en 4-åring som nästan inte kunde någon svenska när barnet började på förskolan. Ingen i personalen kunde barnets hemspråk. För att det barnet skulle hänga med i en bok hade boken behövt vara väldigt enkel. Mer som de böcker vi läste för 1- och 2-åringarna. Tack vare den digitala inläsningstjänsten, kunde barnet lyssna på en bok med mer text som vi läste för andra jämnåriga, men på sitt hemspråk. På så sätt fick barnet en förståelse för boken och kunde sen också vara med och läsa den på svenska för att lära sig nya ord. Barnet kunde också på detta sätt få en stunds avkoppling genom att inte behöva anstränga sig för att förstå ett nytt språk.

Ett annat uppskattat arbetssätt är att jobba med filmskapande tillsammans med barnen. Att göra det visuella tillsammans med språk. Samtal i samband med filmskapandet blir språkutvecklande.

– Till skillnad från språkappar där man eftersträvar att ”göra rätt” och som därför gör barnen tystare, är det kreativa skapandet något som lockar och uppmuntrar barnet att samtala mera.

Varifrån har du själv fått inspiration?

– Jag hämtar inspiration från andra kloka pedagoger. Jag minns på senaste SETT-mässan att det var några pedagoger från en förskola, som berättade om några barn i femårsåldern som hade flytt till Sverige. En av pedagogerna kunde barnens hemspråk och hjälpte barnen att skriva ner en saga som byggde på barnens

olika upplevelser. Exempelvis innehöll berättelsen det smärtsamma i att lämna kompisar bakom sig. Barnen fick uttrycka sig på sitt starkaste språk och sedan hjälptes de åt att översätta det hela till svenska – berättelsen blev sedan en film med hjälp av stop motion-teknik och barnens egenritade pappfigurer. Vi som satt i publiken och fick se denna till synes enkla film, blev djupt berörda av djupet i barnens berättelse och det starka budskapet den förmedlade.

Bok om digitalisering och kreativitet

Avslutningsvis – du är aktuell med en bok också, om just kreativitet och digitalisering. Vad vill du berätta för oss om boken?

– Jag har alltid tyckt om att skriva och jag tycker om att dela med mig. Jag har skrivit en del artiklar på forskoloforum.se och fick frågan från förlaget om jag ville skriva en bok. Det kändes som en rolig utmaning så jag tackade ja.

Boken är skriven utifrån olika läroplans mål eftersom jag vill visa att digitala verktyg inte är ett mål i sig utan mera en metod att nå målet. Därför återkommer exempelvis green screen på flera olika ställen, då det berättas om hur man kan jobba med greenscreen på flera olika sätt.

– Här har jag även försökt förmedla min barnsyn. Det är exempelvis inte självklart att alla barn vill vara med själva på bild när vi jobbar med bild och film. I stället kan ett gosedjur eller en duploelefant representera barnet.

– Det kan också vara så att barnet inte vill ha sin bild uppsatt på väggen och då behöver vi respektera det. Det handlar om att visa respekt för barnet och dess integritet.

Och vad vill du säga till pedagoger som vill jobba digitalt, kreativt och språkutvecklande?

– Att öppna appar där det inte finns ett rätt eller fel uppmuntrar barn till mer samtal och kreativitet. Lärandet sker inte automatiskt för att vi använder digitala verktyg utan sker i samspel med pedagoger och i mindre grupper där barnet får ta plats. I boken visar jag på flera enkla exempel som är lätta att genomföra och där digitala verktyg inte ersätter utan kompletterar det material vi redan använder oss av. Jag vill att alla pedagoger ska kunna ta till sig av tipsen och att den ska sänka pedagogernas axlar utifrån kravet att använda digitala verktyg i undervisningen. Jag vill visa på det enkla samtidigt som den som redan jobbar kreativt och digitalt kan hitta nya intressanta vinklingar och idéer.

– Med bara iPad och projektor kan vi uppfylla hela läroplanen – rörelse, språk och matematik, fastslår Maria Högberg. Sen finns det naturligtvis många andra digitala verktyg vi kan utforska när vi vill hitta fler sätt.

Korta svar om digitaliseringens baksida

Vi har inte supersvårt att få barnen till skärmen, men hur får vi dem därifrån?

Vad händer med det analoga arbetet nu bland barnen så att det digitala inte tar över? Vilken fortbildning får pedagogerna, vi behöver mycket träning för digitala verktyg som ett interaktivt och lärande medel och vi vill undvika att fastna i en app. Hur kan vi tillvarata barnens flerspråkighet genom det digitala? Lisetten ställer några frågor om baksidan med digitaliseringen i förskolan.

xxx svarar:

Digitala verktyg är inte istället för eller på bekostnad av analoga verktyg, enligt mig, utan ett tillägg. För mig innebär inte digitala verktyg att titta på en skärm, Det innebär att ta hjälp av olika digitala verktyg när det tillför och kompletterar undervisningen. T ex att titta på naturen nära med hjälp av ett digitalt mikroskop samtidigt som vi är i skogen och upplever den på andra sätt. Att vi hittar en myrstack på utflykten, tar bild på en myra och sedan kan projicera upp bilden stort på förskolan för att både se detaljer i hur en myra verkligen ser ut och kanske också måla av den på ett stort papper på väggen. För mig är inte digitala verktyg = en skärm. Digitala verktyg är webbmikroskop, projektor, robotar, filmskapande appar, kamera, greenscreen mm mm. Jag hänvisar till min bok där jag försöker beskriva just detta. Digitalt och analogt är inga motsatser eller konkurrenser i mina ögon.

Vi låter pedagoger prova, uppleva och klottra med digitala verktyg på ett kreativt sätt så att de känner sig trygga att använda digitala verktyg i undervisningen. Pedagoger behöver både fortbildning och stöttning i användandet av digitala verktyg eftersom det är mycket nytt att lära sig.

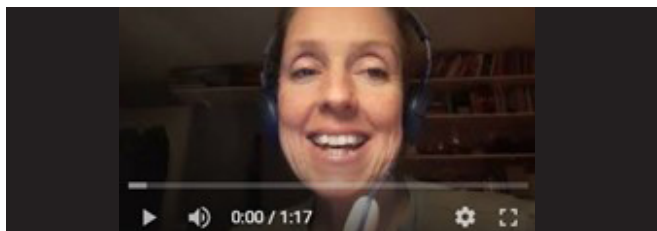
Digitala verktyg kan användas på många sätt med barn som talar eller lär sig flera språk. Ett exempel är tillgång till digitala böcker som finns inlästa på flera olika språk. Här kan barn både få lyssna/se på sitt eget språk för att både förstå boken, känna igen sig och ibland vila i sitt hemspråk. Samtidigt har de också tillgång till boken på svenska och kan följa med bättre när den läses på svenska.

Att sitta tillsammans med pedagog och skapa film och bilder med hjälp av kameran, stopmotionteknik eller greenscreen där barnen själva skapar innehållet i en app, stimulerar språkutvecklingen hos alla barn och uppmuntrar till samtal. Där får barnen sätta ord på både tankar, önskningar, föremål och teknik.

Sfi-lärare ständigt sökande efter den ultimata undervisningsmodellen

Text: Gunilla Möllbom

I mitt arbete som lärare på SFI blev jag plötsligt tvungen att ge mina deltagare undervisning på distans. Därför skapade jag temahäften med QR-koder som leder till filmer på Youtube med diktamen, hörövningar, grammatik-moment med mera. Jag skickade uppgifterna till deltagarnas mobiler, där de lätt kunde klicka sig vidare till Youtube, eller skicka svar till mig. Materialet är nu tillgängligt för alla och dessutom gratis eftersom jag får betalt via reklamen.

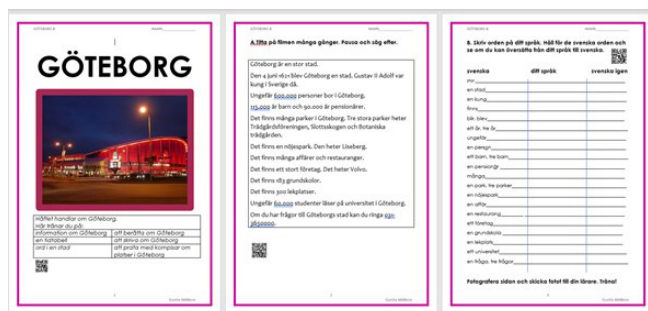

Ur: Film på Youtube, diktamen

Jag valde att använda Whatsapp, som de flesta redan använde när de kommunicerade med vänner och släktingar. Få kände dock till röstinspelaren, möjligheten att skicka videofilmer till varandra och att använda versaler. Detta medförde att deltagarna fick tillägna sig ny digital kunskap.

Det var en smärre utmaning att få mina deltagare på studieväg 1 att förstå instruktionerna och träna på egen hand. I början ringde jag och studiehandledarna upp deltagarna och gick igenom momenten, men eftersom alla teman var uppbyggda på samma sätt så förstod de snart själva hur uppgifterna skulle lösas. På min dåvarande arbetsplats hade jag varit med och gjort en Learning Study om digital undervisning, då vi tog del av litteratur av Ivana Eklund, Dylan Wiliam och Helen Timperley. Vi fick god användning av denna studie när pandemin och distansundervisningen började.

Deltagarna var mycket motiverade att kämpa vidare, eftersom de flesta kände att det var tufft att stanna hemma så mycket.

Ur: Tema Göteborg Kurs B

De flesta deltagare hade internet hemma, men enstaka elever fick problem med detta, eftersom även biblioteken dit de annars brukade gå, var stängda.

Temahäftets uppbyggnad

När deltagarna kunde komma till skolan fick de alla uppgifter med QR-koder i temahäften. Något som var viktigt för mig var att det skulle vara möjligt att träna alla aspekter, höra, läsa, skriva, tala och samtala, i varje häfte. Arbetet blir alltid lättare när kursplanen följs tydligt. Jag ville också kunna följa upp elevernas arbete både formativt och summativt. Många elever uppskattar veckotestet, då de har lättare att förstå vad de ska träna på till ett test, där det finns diktamensord och grammatiska moment. Men ännu fler har uppskattat den formativa bedömningen, att få ett eller två tips om vad de ska träna extra på, vid t.ex. momentet tala, då deltagarna återberättar temats text med hjälp av bilder. Jag skriver ner på datorn ordagrant vad deltagaren säger och sedan tittar vi på det jag skrivit ner och jag ger tips vad deltagaren ska träna på, t.ex. tempus eller pronomen. Då har jag möjlighet att även skicka en separat länk till en film med just det momentet deltagaren behöver träna på, förhoppningsvis har jag filmen t.o.m. på elevens modersmål.

Likadant vid det skriftliga momentet har jag ett samtal med deltagaren om vad hen behöver träna på, och skickar en länk till en film med momentet.

Nu kommer deltagarna till skolan varje dag och de sitter enskilt eller tillsammans och går igenom alla steg i häftet. De som går fort fram kan klara av extra häften och utöka sitt ordförråd på egen hand. Det känns otroligt skönt att kunna ge deltagarna alla möjligheter att göra progression!

Drömmen vore att ha ett häfte om varje yrke som deltagarna vill jobba med, på rätt nivå. Det blir nästa projekt, tror jag!

Hur når lärare gratis-materialet?

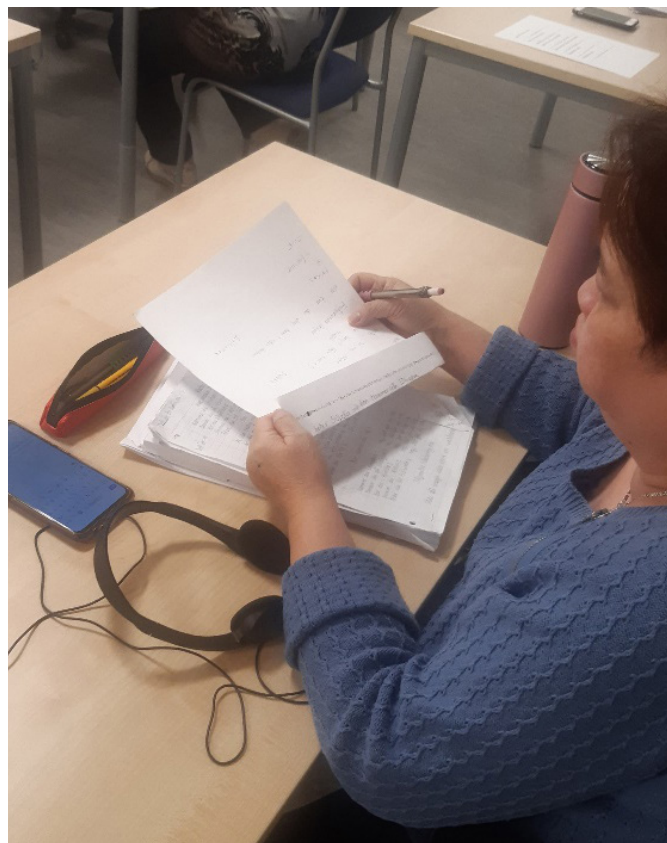
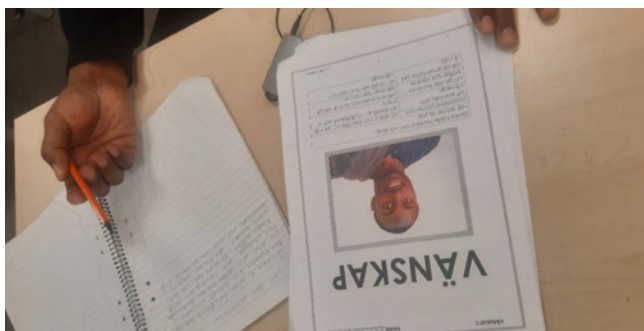
Du som sfi-lärare kan helt gratis ta del av mitt material.

Lärare kan scanna QR-koden och gå in på min padlet-sida och ladda ner det temahäfte de vill använda med sin grupp. I första spalten på sidan finns information, särskilda grammatik-häften och tabeller där terminens resultat och förbättringsområden kan fyllas i.

Temahäftena finns på olika nivåer, låg B, hög B och C. Det finns ett häfte för kurs A, men det kommer mer.

Hoppas att ni får mycket nöje med mina temahäften!

Mvh, Gunilla Möllbom som berättar
hur undervisningen blev mer digital.

Oribi

utvecklat i samarbete
med LogopedLiv

Uttalsarkivet

Programmet för att träna på svenskt uttal

Är du lärare inom sfi eller svenska som andraspråk? Vill du utveckla din uttalsundervisning?

Med Uttalsarkivet hjälper du dina elever att hitta ett lyssnarvänligt svenskt uttal. Ljudfiler, charmiga illustrationer och visuella markörer gör träningen rolig och enkel!

Kontakta oss idag!

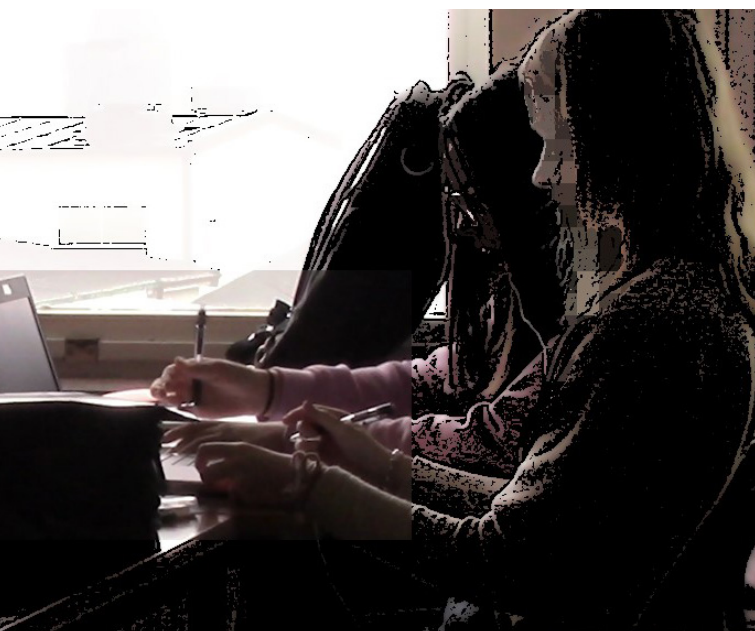
www.uttalsarkivet.se

Digitalisering – verktyg för både inkludering och exkludering i klassrummet

Text och bild: Lars Almén

Det är dagens första lektion. Årskurs 8. Moderna språk. Pojkarna i klassen har muntliga redovisningar i det angränsande klassrummet, så idag är bara flickorna på plats i detta klassrum. Eftersom läraren måste vara närvarande vid pojkarnas redovisningar, så arbetar flickorna självständigt, bortsett från de korta ögonblick då läraren kommer in för att svara på frågor. Uppgiften består i att göra övningar i textboken där vissa inslag, såsom hörövningar, finns tillgängliga på bokens digitala plattform. Visserligen förekommer det snack om sådant som inte har med övningarna att göra, men det är undantag. De flesta jobbar intensivt. Alla elever i klassen har tillgång till egen laptop, och dessa står uppställda på bänkarna. Men eftersom flickorna gärna samarbetar, är det vanligt att två av eleverna samsas om en dator och de diskuterar flitigt sinsemellan. Ja, alla utom en elev.

Längst fram sitter en flicka ensam på en rad. Hon är den enda som inte arbetar i par med någon annan. Hon är också ensam om att ha håret täckt. Dessutom arbetar hon med en uppgift i svenska som andraspråk. Trots att läraren vid upprepade tillfällen påpekar för eleven att hon arbetar med fel ämne, återgår eleven till uppsatsen. I slutet av lektionen ger till och med läraren hjälp med uppgiften i svenska.

Denna vinjett illustrerar en ganska typisk klassrumssituation idag. Traditionella läroböcker används fortfarande, men de kompletteras med digitala inslag. Detta lektionsexempel illustrerar hur digitala verktyg kan främja klassrumsarbetet genom att bidra med modaliteter som de traditionella textböckerna saknar, i detta fall ljudfiler. Det gör att eleverna kan arbeta i sin egen takt, men också samarbeta effektivt. Dock innebär också de digitala verktygen att gränserna mellan olika ämnen löses upp. En lärobok används i ett ämne, men laptoppen används i alla ämnen. Elever kan få problem med att prioritera när de alltid har alla ämnen tillgängliga, vilket exemplet ovan visar. Den ensamma flickan i vinjetten får visserligen arbete gjort i svenska, men riskerar att hamna efter i moderna språk.

Eleverna använder ofta hörlurar under lektionerna. Förutom för att kunna göra hörövningar, som i den inledande vinjetten, har eleverna hörlurar på sig då de ofta tillåts att lyssna på musik för att kunna koncentrera sig när de arbetar självständigt. Det självständiga arbetet är mycket vanligt i den svenska skolan, vilket både min egen och andras forskning visar. I fälтарbetet i samband med mitt avhandlingsarbete (Almén, 2021), varifrån exemplen i denna artikel är hämtade, var många lektioner, oavsett ämne, upplagda så att läraren inledde cirka tio minuter, sedan arbetade eleverna självständigt fram tills det var cirka tio minuter kvar av lektionen, vilken sedan avslutades gemensamt. I samband med det självständiga arbetet lyssnade eleverna ofta på musik.

Trots att skolan tillhandahåller hörlurar har de allra flesta elever har med sig egna, ofta dyra, hörlurar till skolan. Hörlurarna blir på så sätt en del av elevernas identitetspositionering. Val av hörlurar säger något om vem man är.

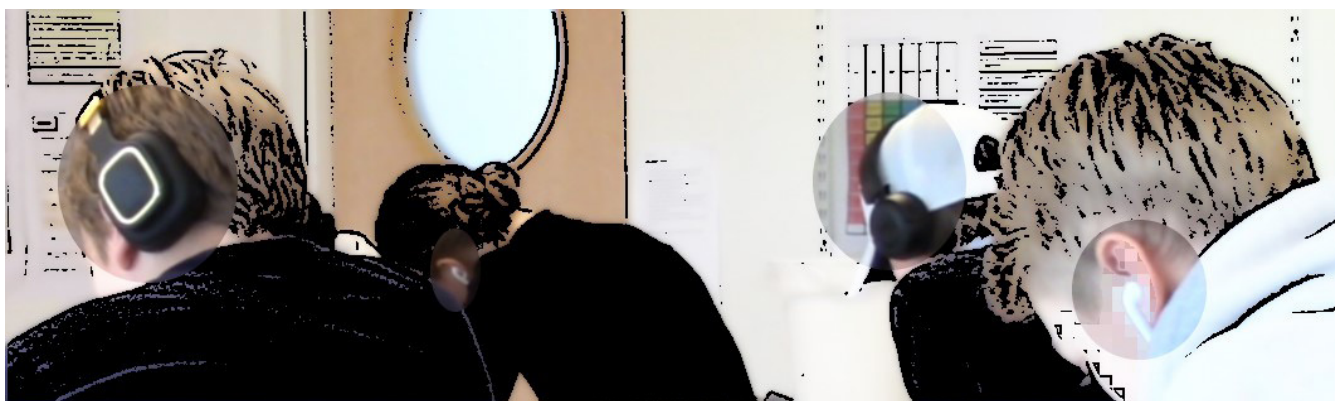
Följande dialog utspelar sig mellan klassföreståndaren och några elever i årskurs 8. Eleverna uttrycker dels att de använder egna hörlurar, dels stämplar de hörlurarna som skolan tillhandahåller som "skitdåliga".)

- Använder ni inte hörlurarna ni fick för några veckor sen?
- Nä.
- Varför?
- Vi har våra egna.
- Fick ni inte dom [hörlurarna]?
- Dom va skitdåliga.

Vid ett annat tillfälle säger klassföreståndaren:

– Det jag fick höra häromdan... att de flesta elever på skolan hade fått ut enkla hörlurar.

Här stämplar också klassföreståndaren skolans hörlurar som enkla. Att använda skolans hörlurar är stigmatiserande, men för socioekonomiskt utsatta elever, utan möjlighet att skaffa egna dyra hörlurar, är det dessa de är hänvisade till.

När regeringen 2017 presenterade sin strategi för digitalisering av hela det svenska skolväsendet sammanfattades det i tre fokusområden. Två av dessa ligger i linje med skolans kompensatoriska uppdrag: alla elever (och pedagoger), oavsett bakgrund eller förutsättning, skall ha likvärdig möjlighet att bygga upp en digital kompetens och alla skall ha en likvärdig tillgång till digitala verktyg i skolan. Så såg det inte ut tidigare, speciellt inom de obligatoriska skolformerna. Olika elever i samma kommun, till och med på samma skola, hade olika tillgång till digitala verktyg, och därmed möjlighet att utveckla en digital kompetens. Idag, fem år efter det att regeringen lanserade digitaliseringsstrategin, ser det annorlunda ut. På högstadiet är förhållandet nu nästan en dator per elev.

Den inledande vinjetten och exemplet med hörlurarna illustrerar ett klassrum där eleverna på högstadiet har ständig tillgång till digitala verktyg. I en del fall, som i det första exemplet, används de digitala verktygen pedagogiskt integrerat med traditionella läromedel. I många andra fall har de digitala verktygen helt ersatt traditionella läromedel. Eleverna har en digital lärobok och skriver uppgifterna på datorn. Undantaget är matematiken, där digitala verktyg används i mycket liten omfattning. Å andra sidan är matematiken det ämne där det är vanligast att eleverna lyssnar på musik under lektionerna, eftersom det självständiga arbetet är en del av nästan varje matematiklektion. Då får eleverna ofta använda sina mobiltelefoner som musikspelare, eftersom datorerna inte är tillåtna. Mobiltelefonen blir där, precis som hörlurarna, en statusmarkör.

Digitaliseringen av skolan vilar på samma värdegrund som all annan verksamhet, det skall vara en-skola-för-alla. Skolan idag

tillhandahåller digitala verktyg som datorer, iPads, och hörlurar till eleverna. Men som jag visar i exemplen i denna artikel så riskerar de inkluderande intentionerna att vändas till exkludering av redan marginaliserade elever. Elever riskerar att komma ytterligare efter i ett ämne när de har möjlighet att välja ett annat ämne att arbeta med. Socioekonomiskt utsatta elever riskerar att bli stämplade i ett klassrum där majoriteten kan visa upp sina högstathörlurar, eller sin högstatustelefon medan de själva får visa upp skolans lågstatushörlurar, och inte har någon telefon över huvud taget att lyssna på musik på under matematiklektionen.

Så finns det sätt för att undvika att digitaliseringen leder till ytterligare marginalisering av redan utsatta grupper? För det första bör det finnas en pedagogisk idé med att använda de digitala verktygen. Många skolor har varit tvungna att skaffa digitala verktyg på bekostnad av traditionella läromedel, då det är läromedelsbudgeten som har använts för datorinköp. Det florerar också idéer om att teknologin i sig självt skulle gynna lärandet. Det bidrar till att digitala verktyg används som substitut för traditionella läromedel, vilket inte visar sig gynna lärandet. Ur ett en-skola-för-alla-perspektiv skulle det dessutom vara bra om inte bara mobiltelefoner, utan alla personliga digitala verktyg, förbjöds i skolan.

LARS ALMÉN

Lars Almén är gymnasielärare i svenska, samhällskunskap och datorteknologi. Han är också knuten till forskargruppen CCD, Communication, Culture and Diversity, på Högskolan för lärande kommunikation på högskolan i Jönköping. Under 2014 och 2021 delade han arbetet på ungdomsgymnasiet och komvux i Gnosjö kommun med doktorandstudier i Jönköping.

Han disputerade 2021 med avhandlingen *One-school-for-all As Practice. A Nexus Analysis of Everyday Digitalization Practices*.

Referens

Almén, L. (2021). *One-school-for-all As Practice. A Nexus Analysis of Everyday Digitalization Practices* [Doktorsavhandling]. Jönköping University. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-54255>

Med digitala verktyg som språklig stöttning

Text: Jessica Mellgren

Skönlitteratur har en självklar plats i mitt klassrum och jag bygger min undervisning kring böcker. *Just nu* skriven av Lotta Olsson med illustrationer av Olof Landström, är en underbar bilderbok men detaljrika och fantasifulla illustrationer. Varje uppslag består av fyra rader på rim som beskriver livet som pågår just nu runt om i världen.

Jag har arbetat med den boken i en grupp flerspråkiga elever i åk 1 där majoriteten ännu inte knäckt läskoden. Vi läste texten och letade efter orden i bilderna. Med text och bild lockades vi till samtal om allt möjligt, vardagliga ting, djur, väder och livet förr och nu.

Texten innehåller massor av substantiv och som en aktivitet efter läsningen ville jag att eleverna skulle arbeta med ordförståelse, så jag valde ut några rimpas och skapade bildkort i Widgit, som är en webbtjänst där man enkelt kan skapa bilder. Eleverna övade att hitta rimpasen och för lästräningens skull gjorde jag också ordkort där de fick matcha para ihop med bilderna.

Att skriva tillsammans är en mycket viktig del i min undervisning. Eleverna i den här gruppen skriver på ipads och använder appen Skolstil som har ett ljudande tangentbord, vilket är en viktig resurs för de elever som ännu inte är säkra på bokstäverna. Det är också mycket motiverande att kunna lyssna på när ord och meningar läses upp. Nordmark lyfter i artikeln *Att skriva med eller utan digitala verktyg* (2020) en undersökning som visat att digitalt skrivande med talsyntes bidrar till att elever kan producera längre texter och ett skrivande på en högre nivå jämfört med skrivande med papper och penna, vilket jag också ser i min undervisning.

Efter läsningen ville jag att eleverna skulle skriva några egna meningar utifrån de ord vi arbetat med. Vad händer i världen just nu? Jag valde två bilder och skrev på tavlan:

Nu gräver en flicka ett hål.

Nu kokar pappa gröt.

JESSICA MELLGREN

Jessica Mellgren är lärare i svenska som andraspråk och förstelärare i språkutveckling på Vikingaskolan, en F-6 skola i Haninge. I sin blogg skriver hon om arbetet med nyanlända elever, flerspråkighet och tankar om språkets betydelse för inlärning. Hon skriver också om sin läs- och skrivundervisning, med boken i centrum.
www.jessicamellgrenblog.wordpress.com

Sedan skulle vi skriva tillsammans utifrån två andra bilder, lök och hus. Eleverna kom med förslag och vi skrev tillsammans:

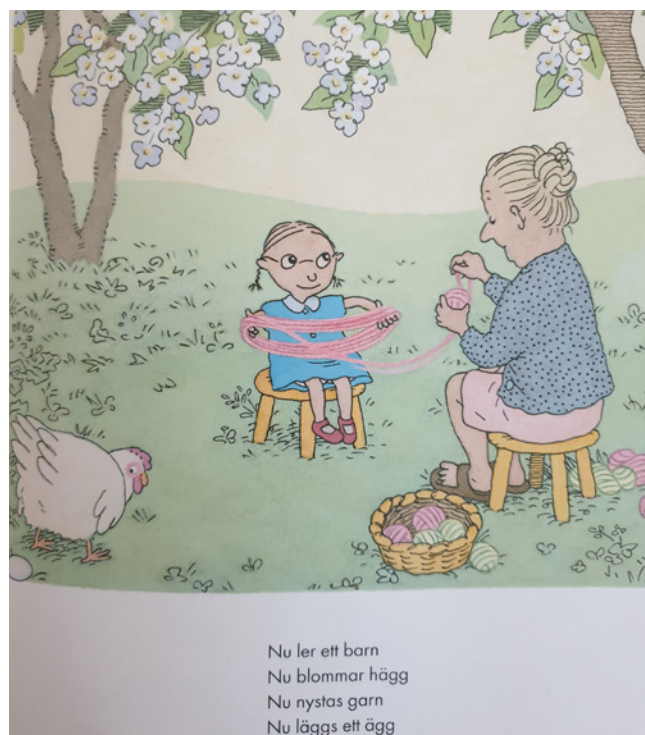
Nu äter pappa lök på en pizza.

Nu går min kompis in i ett hus.

Därefter fick eleverna välja bilder och skriva egna meningar. En elev valde en bild på en båt. Jag stöttade genom att ställa frågor. Vad gör båten? Vart åker den? På så sätt blir skrivundervisningen mer dialogisk och eleverna blir medskapare i skrivandet.

I den här gruppen där eleverna kämpar med att komma igång med läsning och skrivning är användandet av digitala verktyg en viktig resurs men jag är medveten om att skriva för hand också är mycket viktigt. Det finns forskning som visar att när man skriver för hand involveras hjärnan mer och flera förmågor samspelar, som motorik, kognition och perception (Mangen 2017). Att forma bokstäver med pennan aktiverar muskelminnet vilket gör att vi minns bättre det vi skriver för hand (Lundborg 2019). Jag varvar användandet av digitala verktyg med att skriva för hand och eleverna får ofta illustrera sina texter.

I en grupp med nyanlända elever har jag arbetat med den fina diktantologin *En bro av poesi* och dikten *Snögubbe, tögubbe* av Hanna Lundström. Det är en av 10 dikter som animerats och finns på UR Play, Gestaltande dikter för barn.

Nu ler ett barn
Nu blommar hägg
Nu nystas garn
Nu läggs ett ägg

Exempel ur boken *Just nu* skriven av Lotta Olsson och illustrationer av Olof Landström.

Snögubben känner sig sliten
 Han droppar och näsan känns lös
 I stuprännan rusar det vatten
 Han minns hur det var när han frös
 När vintern var frasig av rimfrost
 När skaren var som diamant
 När isen och skidspåren blänkte
 Och mörkret var isande sant
 "Jag tror att jag helst blir nåt annat"
 så mumlar en gubbe av snö
 Och då faller näsan av morot
 i pölen av smältande snö

Dikten *Snögubbe, tögubbe* av Hanna Lundström, UR Play, Gestaltande dikter för barn.

Vi började lektionen med att titta på filmen utan avbrott. Vi tittade en andra gång och den här gången stoppade jag och förtydligade ord och fraser. Eftersom majoriteten av eleverna nästan gått ett år i svensk skola, var många av orden bekanta. Flera av de nya fraserna gestaltades på ett fint sätt i filmen (*i stuprännan rusar det vatten, isen och skidspåren blänkte*). Därefter tog jag fram boken och visade dikten med Lotta Geffenblads fina illustration. Vi gick en runda i gruppen och eleverna fick säga vad de såg i bilden.

Den animerade filmen gav eleverna viktig stöttning som underlättade förståelsen och blev en bra ingång till samtalet som följde, där vi pratade om såväl textens innehåll som språk. Eleverna gavs möjlighet att använda språket för att "tänka, kommunicera och lära" (Lgr11). I samtalet kopplade de även dikten till andra texter vi läst. Uttal, betoning och satsmelodi övades när vi högläste dikten. En språkutvecklande lektion där digitala verktyg användes om en resurs i undervisningen med texten i centrum.

Att skriva med digitala verktyg är motivationshöjande och när det gäller nyanlända elever möjliggör tekniken också en transspråkande undervisning. Jag kan i min planering översätta ord och begrepp till elevers olika modersmål som underlättar förståelsen och att snabbt kunna visa bilder eller översätta ord är ovärderligt.

I undervisningen översätter också eleverna ord och begrepp till sitt modersmål. De som är i början av sin skrivutveckling kan skriva på sitt modersmål och översätta till svenska, vilket innebär att de kan delta i undervisningen även om de har ett begränsat ordförråd på svenska. Genom att använda digitala verktyg kan jag också variera min undervisning vilket är ett sätt att skapa motivation och engagemang hos eleverna.

Referenser

Lundborg, G (2019) *Handen i den digitala världen* Carlsson
 Kursplan för svenska som andraspråk Lgr 11 (2019) Skolverket
 Nordmark, Maria (2020) *Att skriva med eller utan digitala verktyg* Skolverket
<https://modernpsykologi.se/2017/04/19/nu-okar-intresset-for-handens-betydelse-for-hjarnan/>

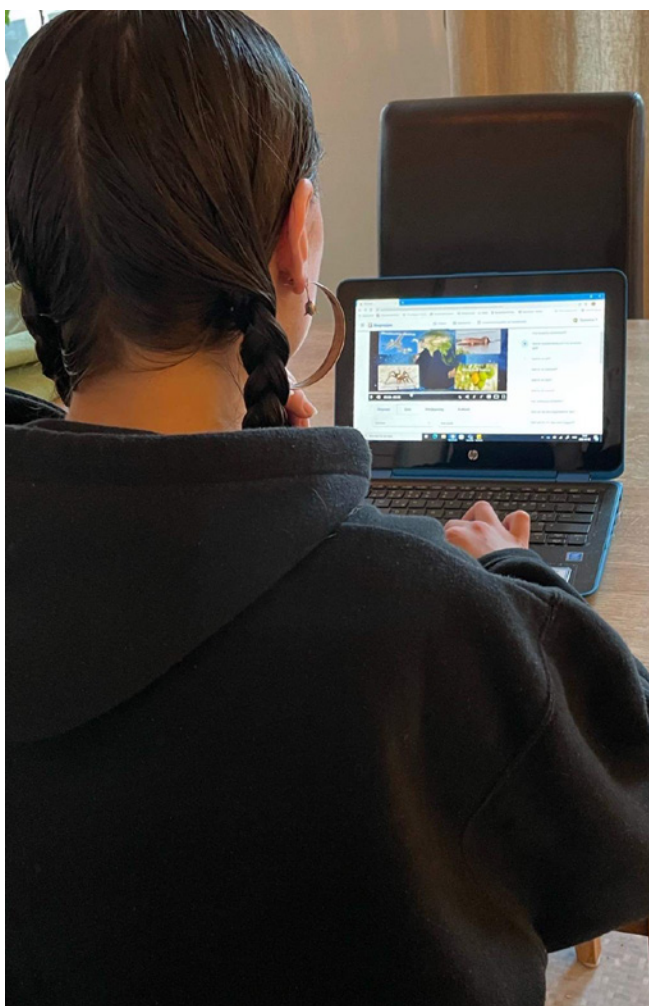

Exempel på bildkort skapade i Widgeit.

Digitala verktyg kan underlätta utmaningar inom modersmålet

Text och bild: Vania María Segura Gavilán

Pandemins utbrott och den påföljande distansundervisning var en riktig utmaning för alla i skolvärlden, men krisen sporrade oss att undersöka och prova nya kommunikationskanaler och sätt att stödja eleverna i modersmålsämnet. Teams av Microsoft var vår räddning på Mångkulturella enheten när vi var tvungna att genomföra lektioner hemifrån. Men det som började som en tillfällig lösning är nu vårt digitala klassrum, dit alla elever kan

vända sig när de behöver hitta materialet vi jobbar med, uppgifter när som helst eller helt enkelt kommunicera med andra elever eller med mig när jag är på en annan skola till följd av den ambulatoriska schemaläggningen som modersmåls lärare har.

Alla som har jobbat som modersmåls lärare kan berätta om utmaningar som vi kämpar mot varje dag, en av dem är bristen på lämpligt material för de speciella särdrag som vårt ämne har. Det är svårt att få tag på bra skönlitterära böcker, ordböcker eller läroböcker. Vår kommun har investerat i Inläsningstjänst, en webbsida som ger eleverna (med andra språk än svenska i vårt fall) tillgång till digitala böcker, med text eller endast ljud, då inlästa på flera olika språk. Andra möjligheter är Världens bibliotek, med litteratur på elva språk, och man kan också hitta webbsidor på internet som publicerar fria skönlitterära böcker. Mitt bästa tips är att söka en av dessa böcker, kanske bestämma med eleverna vilken titel vill de jobba med för att engagera alla. Att högläsa är en fantastisk övning för att träna precision och hastighet. Mina elever trivs mycket med dramatiserad analog högläsning. Jag upplever att många elever då blir helt närvarande och vi kan genom att dramatisera till läsningen pröva läsförståelsedelen bättre än vid andra tillfällen. Därefter kan man lätt skapa egen frågesport i Forms, eller fria websidor som Live-worksheets.

Den teknologiska världen är i en ständig förändring och därför är fortbildning i området avgörande. Då, inom ramen av vår kollegiala lärande, jobbar vi modersmåls lärarna, periodvis för att förnya och fördjupa kunskaper om IKT och digitala verktyg. Dessa lärande stunder kan bli workshop utförda av våra kollegor, eller presentationer av våra förstelärare, med fokus på intressanta och praktiska program inriktade i att uppfylla ett konkret syfte, till exempel om ett program för att uppmuntra yngre elever att skriva i iPaden och illustrera texterna med bilder, eller att fördjupa funktioner av ett program som vi redan kunde. Diskussionerna brukar äga rum i smågrupper, det som vi kallar basgrupper, varje kollega tar ansvar för att vi alla ska få komma till tals och vi har inspirerande frågor som ställs för att stimulera vår eget lärande. Det finns någon typ av aktivitet som vi tar med oss för att prova i vårt eget klassrum och resultaten överläggs vidare efteråt.

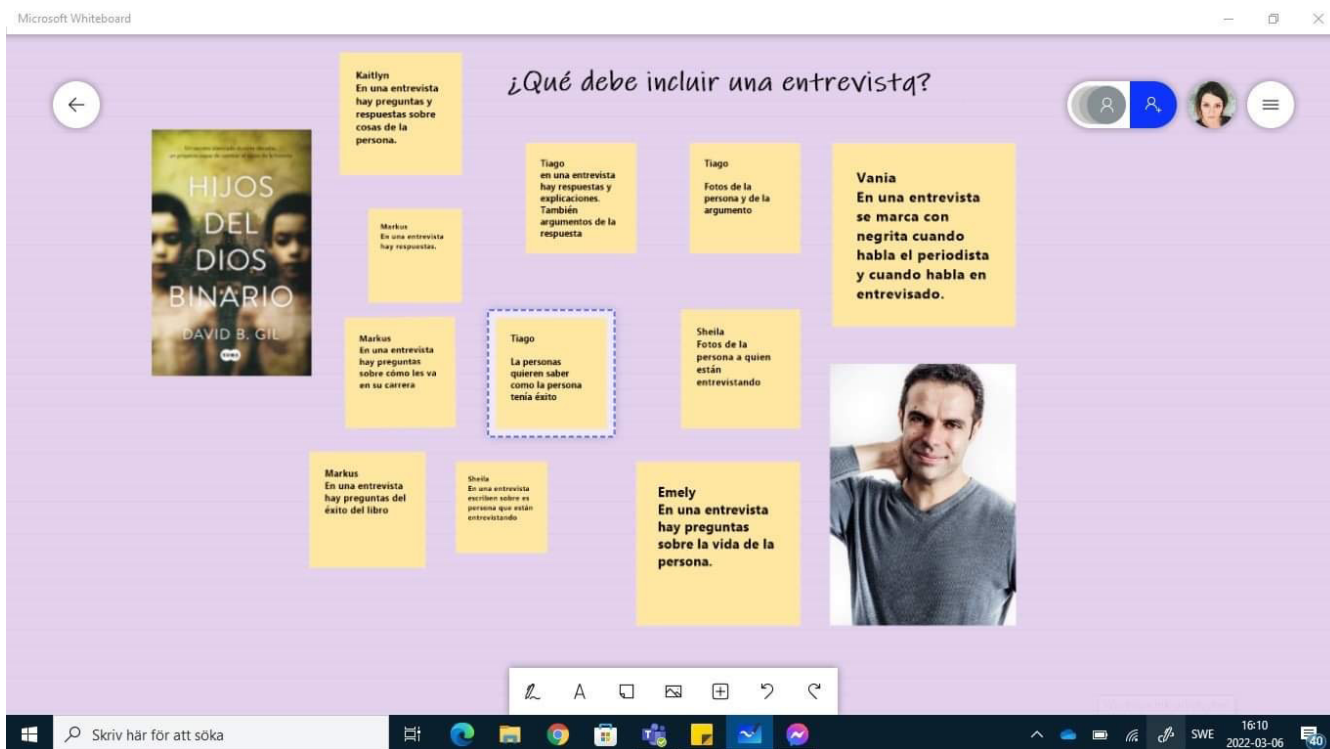
De digitala resurserna vid modersmålsundervisning och studiehandledning är viktiga och vår kommun anlitar tjänster

Mångkulturella enheten i Sigtuna kommun

har som huvudsakliga uppgifter att undervisa modersmålsämnet för runt 1 500 elever och stödja cirka 400 nyanlända elever med studiehandledning på modersmålet i grundskolan. Det betyder 70 modersmåls lärare i tjänsten och 40 olika språk.

VANIA MARÍA SEGURA GAVILÁN

Vania María Segura Gavilán är förstelärare, modersmåls lärare och studiehandledare i spanska på Mångkulturella enheten i Sigtuna Kommun med mål att ge elever en kvalitativ undervisning inom spanska och fokuserar särskilt på att barnen ska lära sig att använda språkliga verktyg som ska stödja ett självständigt livslångt lärande.

för dels ordböcker på nätet, websidor eller appar, så som Nationell Encyklopedi (NE), Widgit eller Inläsningstjänst (ILT), med syfte att utrusta oss, lärare och elever, med praktiska redskap för att utveckla svenska språket och kunskaper inom olika ämnen samtidigt och gradvis, från lättläst till ämnesspråk. Ett bra exempel är hur man i de starkt språkladdade ämnena som NO och SO kan hitta och anpassa material för att jobba med nyanlända elever. Mitt mål i studiehandledning är att stödja eleven att bygga ämnesspråk och utveckla kunskaper inom ämnet för att klara kunskapskraven. Mitt bästa tips är då att jobba i samarbete med

ämnes- eller klasslärare och ta hjälp av digitala verktyg som Begreppa, eller andra fria och beprövade som Matteboken.se och SO-rummet. Ett sätt att stödja barnen med de digitala lärresurserna är att aktivera elevens förkunskaper på modersmålet och därefter växla på webbsidan mellan språk för elevens kunskapsinhämtning och progression i ämnet.

Kort sagt, digitala verktyg inom modersmålsundervisning är ett avgörande redskap som sparar tid, övervinner hinder och underlättar betydligt ett yrke som kan vara komplicerat ibland.

Liten begreppslista

Nationell Encyklopedin (NE) i webbversionen är ett komplett och användbart redskap som samlar olika funktioner för eleverna och lärarna som det digitala uppslagsverket, väldigt bra ordböcker, plus filmer, läromedel och mycket mer på olika språk. Uppslagsverket innehåller artiklar i två versioner, korta och långa, som hjälper eleverna att ta sig kunskaper i svenska och i ämne stegvis.

Widgit online är en digitalt tjänst för att jobba med bildstöd.

Inläsningstjänst, (ILT) erbjuder i sin websida inlästa läromedel, lättlästa böcker, filmer och guider på flera språk. Det går att skicka uppgifter till eleverna som finns i systemet.

Världens bibliotek, en tjänst i internet som erbjuder digitala böcker på elva olika språk.

Begreppa, är ett av de olika verktyg som ILT erbjuder. Den digitala tjänsten förklarar skolspråk, begrepp och nyckelord på ett lättare sätt.

Liveworksheets, fri websidan för att skapa lätt dina egna aktivitetsblad eller använda andras om de passar dina elevers behov i ämnet. Det går att skriva ut, men det går med att skicka eleverna som kan svara i sina egna enheter och skicka tillbaka till läraren.

Forms av Microsoft är ett program för att skapa alla typer av formulär, till exempel en frågesport eller ett test och jag, som lärare, kan se resultat i realtid när de skickas in, använda inbyggda analyser för att utvärdera svaren och exportera resultat till Excel för ytterligare analys eller betygsättning.

Matteboken.se, en tjänst av Mattecetrum. Ett verktyg för att läsa matematik på nätet. Innehållet är delat för årskurser och nivåer, med teori, räkneövningar och även videolektioner.

SO-rummet, den fria och största digitala lärresursen och mest välsorterade länkbibliotek för skolans samhällsorienterade ämnen: historia, religionskunskap, geografi och samhällskunskap.

Är digitaliseringen fortfarande på drift inom sfi?

Den 18 maj i början av pandemin kom beskedet att all vuxenutbildning skulle ske på distans. Två år senare har flera undersökningar gjorts för att kartlägga hur undervisningen fungerat och nu finns inte längre rekommendationer att bedriva distansundervisning på sfi. Däremot är det sedan länge tydligt framskrivet i styrdokumentet att sfi ska organiseras så flexibelt som möjligt när det gäller tid, plats, innehåll och arbetsformer för att möjliggöra kombination med andra aktiviteter, vilket gör att många skolor och anordnare, pandemi eller ej, erbjuder någon form av distanskurs. Men hur har det fungerat och hur ser lägesbilden ut?

Text och bild: Lillemor Malmbo

Som många andra gånger när man talar om vuxenutbildning och sfi spretar svaret åt lite olika håll och bilderna kan se väldigt olika ut beroende på var man tittar. Sammantaget och generellt sett är det dock en problematisk bild som målas upp. De granskningar om pandemins påverkan som har gjorts av såväl Skolverket som Skolinspektionen visar nämligen på samma sak: distansutbildningen har fungerat sämst inom sfi.

Tabellen nedan är en kort sammanställning av delar av vad som kommit fram i rapporterna från myndigheterna.

Men för komplexa frågor och mångfasetterade bilder finns också komplexa svar och det kan finnas flera anledningar till att distansundervisningen på sfi fått de resultat som granskningarna har visat. Många gånger kan till exempel grundläggande förutsättningar helt saknas.

När Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC) undersökte *Digitalisering inom sva och sfi på vuxenutbildningen* (2019) visade resultaten på att elevernas tillgång till digitala verktyg och IT-stöd ofta var helt otillräcklig. Många verksamheter saknade digitaliseringsplan och endast var fjärde sfi-lärare som svarade på NC:s enkät ansåg att de fått tillräcklig kompetensutveckling för att planera, genomföra och efterarbete under-

LILLEMOR MALMBO

Lillemor Malmbo är sfi-lärare i Umeå och fackligt förtroendevald för Lärarförbundet där hon är arbetsplatsombud, styrelseledamot i Umeå lokalavdelning och ledamot i referensorganet för vuxenutbildning. Tidigare arbetade hon deltid som projektledare vid Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC). Sedan våren 2020 är hon medlem i styrelsen för Svariks.

visning som utvecklar elevernas digitala kompetens. Om distansundervisning ens ska ha en chans att fungera måste alltså grundförutsättningar som tillgång till IT-stöd och digitala verktyg för eleverna säkerställas. Sedan behöver också diskussionen om digitalisering lyftas från en teknikfråga till pedagogiska och didaktiska frågor där fokus är hur digitaliseringen kan utveckla elevernas litteraciteter.

Fördelar och positiva effekter	Nackdelar och negativa effekter
Lärare och elever har tagit sig an utmaningen med stor kreativitet och engagemang	Långsammare progression framför allt för studieväg 1
Ett stort digitaliseringslyft har skett	Svårigheter för elever utan studievana, digital vana eller bristfällig teknisk utrustning hemma
Ökad digital kompetens	Påverkar relationsbyggandet lärare-elev
Nya arbetssätt	Påverkar lärares tillit till elevernas prestationer

Det saknas också reglering för distansundervisning inom sfi vilket utredningen *Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk* (KLIVA) tar upp. Utredningen hade i uppdrag att undersöka hur möjligheter till distansundervisning av god kvalitet inom sfi kan stärkas. I KLIVA argumenteras därför för en reglering av distansundervisningen i sfi. Utredningen menar att det behövs tydliggörande av begreppen fjärr-, distans- och närundervisning, reglering av vilka elever som ska ha rätt att studera på distans (utifrån kartläggning av elevernas behov, kunskaper och kompetenser) och vilka skyldigheter huvudmannen har gentemot distanselever i fråga om till exempel lärarkontakt och undervisningstimmar.

I utredningen drogs också slutsatsen att likvärdigheten kring distansundervisning brister och att utmaningar i fråga om till exempel tillgång till digitala verktyg, internetuppkoppling, IT-stöd, lärarkontakt och annat kvarstår i många verksamheter

(även om det finns goda exempel på verksamheter där hela eller delar av undervisningen har fungerat relativt väl).

För att öka kvalitet och likvärdighet finns förbättringsområden och KLIVA tar bland annat upp forskaren Stefan Hrastinski som i boken *Mer om nätbaserad utbildning* (2011) lyfter fram delar som behöver utvecklas för distansutbildning av hög kvalitet:

- lämpliga pedagogiska metoder
- digital kompetens
- lämpliga lärplattformar och kunskaper att utnyttja hela potentialen
- positiv organisationskultur

Därutöver lyfter KLIVA fram vikten av tid för lärare att både individuellt, men också gemensamt i kollegiet, utveckla undervisningen. Det finns med andra ord mycket kvar att göra och viktiga erfarenheter att dra utifrån de senaste åren för att skapa kvalitativ distansundervisning som alternativ till närundervisning.

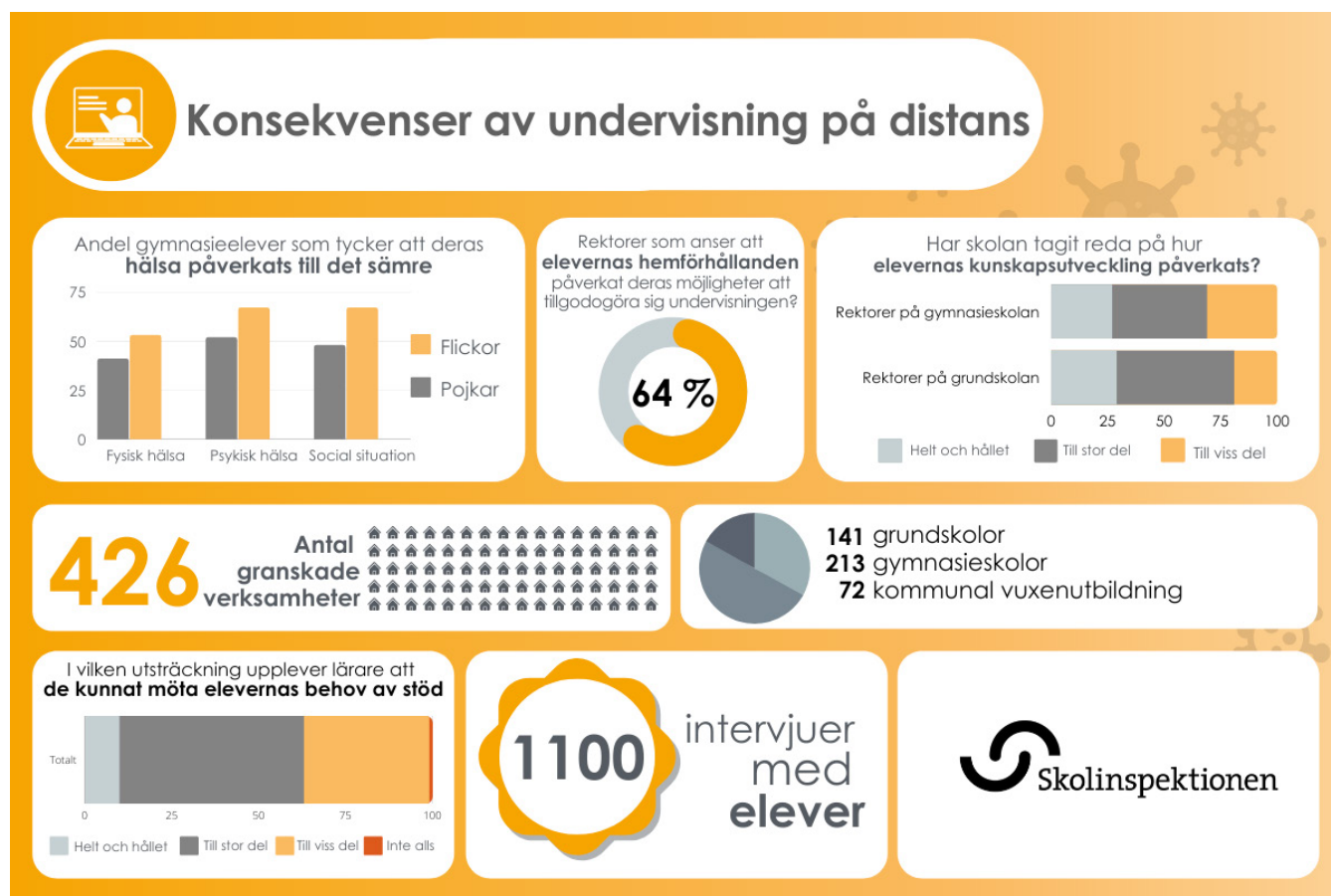
Referenser

Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC): *Digitalisering på drift inom vuxenutbildningen?* (2019)

Skolverket (2021) *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, delredovisning 3 (Kommunal vuxenutbildning)*. Diarienummer: 2020:1056

Skolinspektionen (2021) *Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser*. Diarienummer: 2021:640

Skolinspektionen (2020) *Fjärr- och distansundervisning vid kommunal vuxenutbildning*. Diarienummer: 2020:9019

Elevperspektiv från distans – språkintroduktion

Vad var det bästa med distansundervisningen?

Vad var det sämsta med distansundervisningen?

Vilken var den största utmaningen med distansundervisningen?

Vilka tips kan du ge till någon som ska hålla på med distansundervisning i framtiden?

Illustration: Pixabay.com

Från Bostan: elev på naturvetenskapsprogrammet åk 3, dessförinnan språkintroduktionsprogrammet:

Det bästa med distansundervisning var alltså att man hade inte den stressen att missa till exempel tåget, busen eller att man skulle vara försenad.

Man behövde inte heller tänka hur skulle man klä sig eller vad ska man ha på sig. Det var väldigt lätt och smidigt att vara med på lektionen fast man var sjuk. Så att man missade inte.

Det var också bra med distansundervisning att man kunde sträcka sig när man hade paus så man blev inte lika trött när man hade på plats hela dagen.

Det sämsta var alltså att man kunde inte konsentere sig lika bra som på plats. För det första såg man inte lika bra vad läraren skrev på tavlan. Även hörde man inte bra ibland heller så det störde mig mycket och det gjorde att man tappade konsenterationen. För det andra så ögonen blev trötta på skärmen och bland fick man ont i huvudet.

Den största utmaningen var att man viste inte att hur lång eller vad läraren har undervisat. Så man själv försökte och att inte känna att man ligger bakom.

En tydlig struktur och att använda digitala medel till exempel för att räkna matematik och även till andra ämnen kan hjälpa att man förstår och ser bra vad läraren säger.

Från Nina: lärare i svenska som andraspråk på språkintroduktionsprogrammet:

Största utmaningen var att nå alla och se att alla hängde med.

Sämsta var att det blev mer enformigt.

Tips är att göra saker så enkelt som möjligt. Låta dem arbeta i grupper (svårt ibland när de är ovana) samt att låta dem göra saker utan att titta på skärmen. Nybörjare kan få skriva av en text till exempel.

Svårt att komma på det bästa. För mig personligen var det skönt att få en tydlig paus när man loggade ut men det var det nog inte för eleverna.

Från Térése: lärare i svenska som andraspråk på språkintroduktion

Bäst: att kunna prata ostört med eleverna via videolektionen. Det var mycket lättare på distans än vid närundervisning.

Sämst: att inte veta om alla hänger med. I klassrummet ser man ansiktsuttrycken och eleverna har lättare att ställa frågor. Av någon anledning är det svårare när det är digitalt. På sprint var det också svårt med uppkopplingen, alla hade inte bredband. Alla behärskade inte tekniken heller. Det var svårare att hjälpa till med exam.net via videomöte än direkt i klassrummet.

Utmaning: säkerställa att det verkligen var eleven som gjorde uppgiften. I klassrummet har man en annan koll än på distans.

Tips: jag vet inte. Kanske sänka kraven på sig själv lite? Vi gör det vi kan under de förutsättningar vi har. Sen gjorde jag så att jag inledde lektionerna tillsammans hela klassen. Hej hej, instruktioner osv, sedan fick alla lämna mötet och jobba. Jag fanns tillgänglig för frågor. Då, när den som behövde hjälp inte behövde säga det inför hela klassen, kunde jag prata med eleverna enskilt och hjälpa dem.

”Jag kan öva varsomhelst och närsomhelst jag vill!”

Lisetten har träffat tre elever som studerar distanskurs 3D för akademiker på Umevux Sfi. Alla kombinerar studierna med arbete, följer en studieguide i skolans digitala läromedel och ses online en gång per vecka för muntlig kommunikation och interaktion. Eleverna har fått tänka till och skriva ned sina svar på frågorna: Vad är svårast respektive bäst med distanskurs? Och vilka tips har de till elever som studerar på distans och lärare som undervisar på distanskurser?

Text: Lillemor Malmbo

Erin McCallum, Kanada, forskare på SLU

Den svåraste saker om att studera på distans är att öva uttal. Det är jättekonstigt att öva på nätet. Bästa saker om att studera på distans är tidsflexibiliteten. Jag kan öva varsomhelst och närsomhelst jag vill. Det är bra för oss som jobba heltiden. Ha mål att träna varje (eller nästan varje) dag. Det är lätt att hamna efter i kursmaterial. Du borde boka tid för din själv i ditt schema. Lärare kan kanske prioritera att eleverna träna att prata i klasstid. Vi är ibland tysta och resistent att prata, men du måste tvinga oss!

John Ngothi, Kenya, examen inom finans

Svårast är att det tar lång tid att slutföra en kurs jämfört med vanliga klass studier. Det finns inte tillräckligt med lärarstudentkontakt eftersom tiden är begränsad och mestadels online. Bäst är att det är ganska flexibelt man kan vara i stånd att planera sin tid efter tillgänglighet. Elevtips: ha tålamod och ta ansvar för sina studier på allvar. Lärartips: Det finns olika sätt på vilka olika elever lär sig och tar till sin kunskap. vissa gör det genom att lyssna, delta i grupper och andra genom att träna på sig själva genom intensiv läsning. Hjälpa dem att utveckla sina inlärningsstekniker.

Anuradha Rajapaksha, Sri Lanka, master i kemi

Det svåraste med distansutbildning är att vara social med andra kollegor (studenterna). Efter-som vi träffades under en begränsad tid, så inte mycket chans att bli bekant med dem. Det bästa med distansstudier är mycket mindre stress och spänningar. Det är riktigt häftigt när du bara sitter på ditt eget bord på din egen plats så det gör att man lättare kan koncentrera dig mer på lektionerna och uppgifterna. Jag tycker att det är viktigt att delta i onlinelektionerna och försöka göra mycket mer uppgifter så mycket som möjligt. Under tiden måste man träna språket genom att prata med andra. Jag tror att det alltid är bra för lärare att hålla kontakten med elever som möjligt för att följa och styra deras studier.

Umevux

Umevux är den kommunala vuxenutbildningen i Umeå kommun. Där kan eleverna läsa klassrumskurser, fjärrkurser eller via distans. För tillfället har skolan cirka 520 sfi-elever varav omkring 35 % studerar på distans. De grundläggande och gymnasiala kurserna har ungefär 280 elever tillsammans och en annan stor elevgrupp, cirka 400 elever studerar vård- och omsorgskurser på distans.

Metoden ASL med appen Faworiter Story

Text: Tiia Ojala

Att skriva sig till läsning (ASL) är en metod utvecklad av Arne Trageton där eleverna använder datorer eller surfplattor med ljudande tangentbord och talsyntes. Eleven får höra bokstavs-ljuden samtidigt som hen skriver. Efter ett mellanslag hörs hela ordet och efter ett avslutande skiljetecken hörs hela meningen. Eleven kopplar ljudet till bokstaven och så småningom sammanfogar ljudet till ord. På detta sätt stöttas skrivandet och man kan koncentrera sig mer på själva innehållet än vad man skulle kunna göra utan det digitala stödet. På sikt knäcker eleven förhoppningsvis även läskoden och automatiserar både sin läsning och sitt skrivande.

Jag har själv arbetat med ASL med nyanlända barn i förberedelseklass och med vuxna i sfi. Jag upplevde metoden framgångsrik. De eleverna som ännu inte kunde avkoda fick stöttning i läs- och skrivinlärning, samtidigt som de fick lära sig svenska. Även om talsynteser är något stelare än en mänsklig röst, ger de ändå ett fint stöd för eleverna att höra ännu mer svenska. Elever som redan kunde läsa och skriva men som ännu inte behärskade svenska kunde endast ha talsyntesen på, men inte bokstavsljuden. På detta sätt förstärktes kunskaperna i språket. I min undervisning brukade vi arbeta med metoden främst när vi arbetade med olika typer av texter. Vi arbetade med text-typen genom att läsa och bearbeta texter, genom att skriva tillsammans och till slut genom att skriva på egen hand. Att eleverna skriver på egen hand kan först ske för hand om man så vill och därefter digitalt. På detta sätt tränas de båda förmågorna. Speciellt de yngre barnen behöver träna handmotorik när de skriver. Men det digitala skrivandet med bokstavsljud och talsyntes ger ändå en djupare dimension i lärandet än bara hand-skrivning.

En lärare minns alltid de starka stunderna när det bara säger klick hos eleven. Jag minns till exempel den unga mannen som aldrig fått möjligheten att gå i skolan i hemlandet. Jag minns hur han kämpade och kämpade och en dag läste han flytande. I min värld kändes det nästan som att utvecklingen skedde över natten.

TIIA OJALA

Tiia Ojala är legitimerad lärare i svenska som andraspråk. Hon har lång erfarenhet av undervisning av nyanlända och flerspråkiga elever. Just nu arbetar hon som läromedels-författare och utvecklare av läromedel, föreläsare och lärarfortbildare.
Foto Juliana Wiklund

FaWoRITER

Faworiter Story har bokstavsljuden på följande språk: svenska, arabiska, engelska, tyska, ryska, finska, norska, danska, franska, italienska, spanska, lettiska (ej talsyntes) och isländska (ej talsyntes). Det går bra att använda flera språk i samma bok när man skapar tvillingböcker.

Jag är fortfarande övertygad om att allt det jobbet vi la ner på hans läsning gav resultat. Vi arbetade konsekvent med bokstavsljuden och talsyntes. Jag minns också det lilla barnet med generell språkstörning, det barnet som hade svårt att knäcka läskoden. Och hur hon plötsligt frågade varför det står "UT" på väggen. Då förstod jag att arbetet med bokstavsljuden hade gett resultat. Jag testade genom att bokstavera med bokstavsljuden korta ord och insåg att hon faktiskt kunde läsa. Än idag vet jag att hon kämpar med läsningen men metoden har garanterat gett henne förståelsen för hur ljud och bokstav hör ihop. Dessutom skriver hon fantastiskt fint, inte minst när hon får tillgång till digitala hjälpmedel med bokstavsljud och talsyntes.

Metoden med ASL används främst i läs- och skrivinlärningen i de tidigare åldrarna och i vuxenutbildningens alfabetiseringsundervisning. Ett tips till lärarna som har flerspråkiga elever och vill arbeta med translanguaging är iOS-applikationen Faworiter Story. I appen kan eleverna skapa egna texter på 13 olika språk och samtidigt arbeta med ASL. Bland annat finns arabiska, engelska, finska och ryska med i Faworiter Story. Varför inte skapa en tvillingbok eller ett lexikon till exempel? Dessutom kan man diktera sin text i appen istället för att skriva. Man kan även lyssna på texterna och få hjälp i läsningen av textmarkeringen.

Vill någon testa appen Faworiter Story i sin undervisning innan man köper den till hela klassen kan man höra av sig till Faworiter via deras sida på Instagram eller Facebook. Det finns ett begränsat antal koder som lärarna kan få.

Läs vidare om ASL

Lövgren, Forsberg: *Med datorn som skrivverktyg – Vad? Hur? Varför?* 2013.

Trageton, Arne: *Att skriva sig till läsning: IKT i förskoleklass och skola.* 2014.

INSÄNDARE: Flerspråkighet en rikedom

Malmö Universitet verkar kontinuerligt för att bygga broar för att stärka Malmö stads arbete med skolutveckling i Malmö, en av Sveriges mest flerspråkiga städer. Lärare som ansvarar för kurser inom modersmålsutbildning och Utländska Lärares Vidareutbildning (ULV) framför i denna artikel, flerspråkighetens betydelse som resurs.

På Malmö skolor finns flerspråkighet i klassrummen bland både elever, deras föräldrar och lärare. Digitaliseringen och digitala verktyg öppnar också för fler att arbeta med och använda fler språk i skola och inom högre utbildning.

Den svenska förskolan och skolan uppvisar en språklig mångfald. Denna mångfald måste vi ta väl hand om. Samhällets och lärares förhållningssätt och attityd till flerspråkiga elever menar vi spelar stor roll för att barnen och eleverna ska lära sig det nya språket, i detta fall svenska. Både i förskola och skola måste barn och elever få möta ett innehåll som kräver att de tycker det blir intressant och stimulerande att utveckla språk och kunskaper. Lärare och andra myndigheter behöver god kunskap om flerspråkighet och andraspråksutveckling och dessutom se på flerspråkighet som en tillgång.

Flerspråkiga barn och elever stärks i både språk- och kunskapsutveckling om de får använda alla sina språk i både förskola och skola. De lär sig sitt andraspråk på olika sätt och det finns inget rätt eller fel. Språk behöver inte konkurrera med varandra. Förhållningssätt och attityd måste grundas på forskningsbaserad kunskap om barns och elevers språk- och kunskapsutveckling. Utvecklingen av språket i skolan blir framgångsrik när deras språkliga och kulturella mångfald värdesätts och används som resurser för lärande.

Vi behöver utgå från att en majoritet av de människor som kommer till Sverige lägger ner stor kraft för att lära sig språket och att förstå hur svenska samhället fungerar, vilket i sig är en bedrift. En del har avbruten eller ingen skolgång från tidigare och saknar studievana och grundläggande läs- och skrivfärdigheter. Andra har med sig utbildning på högre nivå och djupa teoretiska kunskaper. Detta skapar stora utmaningar för undervisning av mångskiftande karaktär i Sverige.

Om vi, som så många generationer före oss, ska kunna bidra till samhällsutveckling tillsammans med människor som kommer till Sverige och vill leva här, behöver vi skifta perspektiv och utgå från deras resurser i stället för att fokusera på brister.

Barn med utländsk bakgrund måste ses som enskilda individer och inte att de är bärare av en kultur som redan är, i förväg bestämd beroende på vilket land de eller deras föräldrar är födda i. Barns identitet utvecklas i det sammanhang de är en del av och barn som talar flera språk kan ingå i flera språkliga gemenskaper.

Fler språk erbjuder alltid fler fönster till världen och flerspråkighet är en rikedom som vi alla behöver ta hand om såväl i skola som i samhälle.

Malmö Universitet verkar kontinuerligt för att bygga broar för att stärka Malmö stads arbete med skolutveckling i Malmö, en av Sveriges mest flerspråkiga städer. Lärare som ansvarar för kurser inom modersmålsutbildning och Utländska Lärares Vidareutbildning (ULV) framför i denna artikel, flerspråkighetens betydelse som resurs.

På Malmö skolor finns flerspråkighet i klassrummen bland både elever, deras föräldrar och lärare. Digitaliseringen och digitala verktyg öppnar också för fler att arbeta med och använda fler språk i skola och inom högre utbildning.

Vi vill med denna text/insändare/aktuell fråga, ”Flerspråkighet en rikedom” betona vikten av att se språkkunskaper som en resurs hos förskolebarn och skolelever. Detta är inget debattinlägg men vi vill belysa att flerspråkighet inte ska ses ur ett bristperspektiv, vilket har varit vanligt förekommande i media under hösten. Vi som har skrivit insändaren är alla verksamma lärare vid Malmö Universitet inom ämnesområde Flerspråkighet och lärande.

Hälsningar

Melinda Malmström
Anna Arnell
Agneta Hessel
Melinda Malmström
Manuela Lupsa
Mustafa El Oubejji
Reem Kassabgy
Edina Mutic

Malmö Universitet
Lärande och Samhälle
Kultur-Språk-Media/Flerspråkighet och lärande

Foto: Pixabay.com

Friluftsliv på svenska – Sfi flyttar ut i naturen

Text och foto: Lotta Carlegård

2021 var för oss alla ett märkligt år där den påtvingade kreativiteten blomstrade och det digitala klassrummet blev vanligare än det fysiska. Naturvårdsverket och Svenskt friluftsliv genomförde då Friluftslivets år på temat *Luften är fri* där ca 300 föreningar och organisationer fick bidrag till olika projekt som skulle främja friluftsliv, framförallt riktat mot alla de som räknas till ”icke naturvana”. En av alla föreningar som fick medel beviljat var Naturskoleföreningen, en intresseorganisation för de naturskolor som finns runt om i vårt avlånga land. Vanligtvis riktar sig de flesta naturskolor mot förskolor och grundskolor och därför blev projektet *Friluftsliv på svenska* en spännande utveckling av verksamheterna där även vana naturskolepedagoger fick tänka nytt och planera för en annan målgrupp än den de vanligtvis träffar. Totalt 14 kommuner, från Helsingborg i Skåne till Älvdalen i Dalarna, deltog i utbildningsdagar för Sfi-lärarna och därefter med elevaktiviteter där deltagarna gick i allt från Sfi B-D. En del av eleverna var helt nyanlända, både anhöriga som nyligen fått återförenas med sin familj men också några av de senast anlända från Afghanistan som tidigare arbetade som tolkar i de internationella organisationer som verkat där.

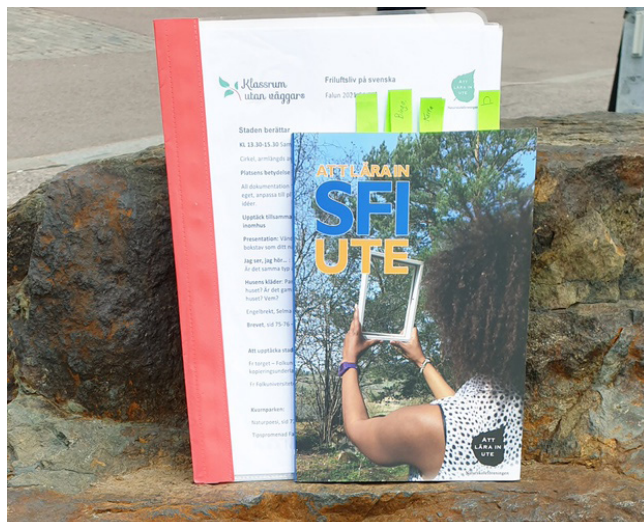
Lärarna fick först en grundutbildning i utomhuspedagogik av de deltagande naturskolorna där huvuddelen skedde i form av workshops utomhus i skolnära natur, även digitala träffar genomfördes. Målet var att lärarna själva i nästa steg skulle börja använda utemiljöerna i sin undervisning och för att våga ta steget över klassrumströskeln så gäller det att känna sig hemma även i andra miljöer än det traditionella klassrummet.

Det är den första av träffarna i projektet *Friluftsliv på svenska*, temat för naturguidningen den här dagen är att leta vårtecken. Och visst finns det en massa vårtecken, men också så mycket mer. Speciellt när de allra flesta i gruppen aldrig gått in i en svensk skog, aldrig plockat en vitsippa eller undersökt en nyvaken myrstack.

B-A-C-K-S-K-Ä-R-V-F-R-Ö. Bokstav för bokstav präntas ner i det lilla anteckningsblocket. Den medelålders somaliske mannen står i dikeskanten och har bestämt sig. Idag ska han skriva upp alla nya ord, vad vi andra än säger. Promenaden har hittills varat i en kvart och vi har kommit knappt hundra meter. Jag

LOTTA CARLEGÅRD

Lotta Carlegård, bor i Falun men har Sverige som arena. Driver företaget Klassrum utan väggar och är bland annat författare till lärarhandledningen *Att lära in engelska ute*. Utbildad språklärare och är kursledare i utomhuspedagogik samt blivande dalaguide och delaktig i projektet *Friluftsliv på svenska*. Har tidigare arbetat med nyanlända elever på språkinträdning (IMS) samt på Arbetsmarknadsnheten i Falu kommun.

Att lära in Sfi-ute, en lärarhandledning framtagen av Naturskoleföreningen och som var huvudbok i utbildningen för lärarna. Att använda språket stod hela tiden i fokus.

inser snabbt att planeringen kommer att revideras rejält, men vad gör väl det när solen lyser ikapp med eleverna som är ute och letar vårtecken. Mannens klasskamrat börjar fnissa när han förstår det komiska i situationen, jag intygar att absolut ingen av lärarna eller svenskarna i allmänhet har en aning om vad den lilla anonyma blomman i väggkanten heter. Fler leenden förvandlas till hjärtliga och förlösande skratt, vi glömmer pandemin för en stund och njuter av att äntligen få träffas och ha en lektion utomhus.

Med hjälp av friluftskompisar kunde vi genomföra många aktiviteter i små grupper och upptäcka kultur och naturlandskap.

Dokumentationen är viktig, tänk att föreviga första gången man gör eld med tändstål! Många glada tillrop och hurrarop när det lyckas.

I vanliga fall råder vi oftast eleverna att lägga undan sina mobiler när de är ute i naturen, här uppmuntrades istället deltagarna att fotografera med hjälp av mobilkameran för att sedan kunna jobba vidare med sina bilder på andra lektioner, till exempel att skriva ord text till bilderna. Precis som utomhuspedagogiken förespråkar; att komplettera ute med inne, att ta vara på platsens betydelse och möjligheter samt att använda alla sinnen i lärandet. Och visst är sinnena med när naturens dofter, ljud och smaker bidrar till att skapa ett upplevelserikt lärande som stannar kvar länge och som går att bygga vidare på. Och det förlösande skrattet som aldrig kan överskattas, tänk att en liten oansenlig vårblomma kan sätta agendan för en hel lektion?

Om projekten *Friluftsliv på svenska*

- samtliga mål (där ett/ett par konkreta är...) med projektet uppfylldes
- närmare 700 elever från olika nivåer inom sfi och mer än 100 sfi-lärare från 14 kommuner deltog mellan maj–november 2021
- utvärdering gjordes genom små rapporter och reflektioner från lärare och elever hur de lärt känna varandra, samarbetat och lärt sig mer om den svenska naturen, insett att den är öppen för alla, inte längre främmande

Brödet förenar och vi delar erfarenheter och kunskap om bröd och matlagning. Här möts fyra olika länders traditioner och kulturer.

Reflektion och citat från eleverna som de skrev på nästa lektion:
”Det var spännande dag och kände mig glad”

”Vita läppar, röda kinder och andning i snön var riktigt spännande”

”Vi hade en friluftsläktion den dagen som var väldigt intressant och jag lärde mig många ord”

”Det var en bra dag för mig med mina lärare och klasskamrater”

”Alla elever samarbetade. Vi visade respekt för varandra. Vi lärde känna varandra mer. Det var en rolig dag vi skrattade mycket. Jag hoppas vi gör det igen.”

”Jag gräddade skogspannkakor över öppen eld. Allt var så bra och roligt. Jag lärde mig nya ord.”

ur Läroplan för Vuxenutbildningen, de mål som projektet riktade sig till:

Grundläggande värden

”Var och en som verkar inom vuxenutbildningen ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.”

Perspektiv i utbildningen

”*Miljöperspektivet* i undervisningen ska ge eleverna insikter så att de kan dels medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna. Undervisningen ska belysa hur samhälls funktioner och människors sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.”

Kunskapsmål

lösa praktiska problem och arbetsuppgifter kan observera och analysera människans samspel med sin omvärld utifrån perspektivet hållbar utveckling

Riktlinjer

i utbildningen nyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv

För dig som vill veta mer:

www.outdoorteaching.com – böcker i *Att lära in ute-serien* och mer information om utomhuspedagogik. Böckerna finns även att beställa där du beställer annat material och litteratur.

www.naturskola.se – Naturskoleföreningens hemsida med information, material och länkar till forskning

www.slu.se Sveriges lantbruksuniversitet med forskningsrapporten “Defining nature-based integration – perspectives and practices from the Nordic countries” <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/236244>

Min dag på jobbet

Text: Anna Flyman Mattsson

Det mest typiska med att jobba som universitetslektor är att det egentligen inte går att beskriva "min dag på jobbet". En dag är aldrig den andra lik då man har många olika typer av uppdrag. Den konstanta faktorn är väl egentligen undervisningen, men även den kan variera. Beroende på hur många andra uppdrag man har får man kurser tilldelade terminen före. Oftast är det kurser man har haft tidigare, men ibland får man en ny kurs eller ska skapa en ny kurs och då kan det bli mycket att göra under julen om den börjar på vårterminen. I min lektorstjänst har jag 25% forskningstid, och den gäller det att hålla hårt i! Om man har många studenter på sina kurser kan undervisningen äta upp en del av denna dyrbara forskningstid eftersom den inte är reglerad till vissa dagar eller tider. I den tiden ingår nämligen inte bara själva forskningen utan även att handleda doktorander, att skriva ansökningar om forskningsmedel, att ordna konferenser och mycket annat. Som en av ganska få docenter i svenska som andraspråk i Sverige får jag många uppdrag som sakkunnig när en lektorstjänst i svenska som andraspråk ska tillsättas på ett annat lärosäte samt olika typer av granskningar som till exempel UKÄ:s granskningar av examenstillstånd för utbildning i SVA, styrdokument och frågor som rör SVA i skolan och granskning av artiklar som ska publiceras. En extra krydda med att hålla på just med det här ämnet är att det är så aktuellt i samhället och utbildningssverige, vilket gör att det blir många föreläsningar runt om i Sverige och många intressanta diskussioner i olika konstellationer.

Den digitala omställningen under pandemin har egentligen bara gynnat mina kurser. Mina kurser i svenska som andraspråk går redan halvt på distans eftersom flertalet av mina studenter jobbar vid sidan av studierna. Så med redan inspelade föreläsningar och uppgifter på lärplattformen var det bara att lägga till Zoom och köra lektionerna där i stället för i klassrummet. I början pratades det en del om att man saknade träffarna och att det blir så opersonligt på Zoom. Men när det var dags att flytta ut i klassrummet igen var det nästan ingen student som ville det!

ANNA FLYMAN MATTSSON

författarinfo (och bild) saknas

Eftersom alla nu hade vant sig vid Zoom och det inte längre fanns några tekniska hinder var det ganska bekvämt för många att komma hem efter jobbet och slippa ge sig iväg igen, alternativt sitta kvar på jobbet. Här tror jag att det skiljer sig lite från andra kurser. Eftersom mina studenter generellt är lite äldre än på många andra kurser och ofta har jobb väger ofta det praktiska tyngre än det sociala behovet. Detta ser vi också på att fler och fler som ska läsa SVA söker sig till distanskurser, vilket har lett till att våra kurser kommer att ges som distanskurser med start hösten 2022.

"Den största vinsten med den digitala omställningen på universitetet tror jag ändå är att många har övervunnit sin oro över tekniken."

För egen del har den digitala omställningen skapat lite nya utmaningar, vilket alltid är spännande. Många moment har blivit lättare att genomföra tack vare Zoom. Ett exempel är att jag på grammatikkursen kan dela in studenterna i lite mer genomtänkta grupper än jag kan i klassrummet. I klassrummet är det också fler som väljer att arbeta själva med grammatiken, vilket oftast inte gynnar dem. Handledning är ett annat moment som fungerar väldigt bra på Zoom eftersom man där kan dela dokumentet och på så sätt lättare följa texten tillsammans. Det jag saknar är att föreläsa dock; det är svårt på Zoom – både för mig att se om jag har studenterna med mig och för studenterna att sitta och stirra på en skärm för länge. En bonus med Zoom för en person som jag – som har svårt för att lära sig namn – är att jag hela tiden har namnen framför mig ihop med ansiktet!

För min forskning däremot har digitaliseringen inte varit så bra. Jag låg i startgroparna för ett nytt forskningsprojekt som involverar datainsamling på sfi när pandemin slog till. Det gick därmed inte att genomföra datainsamlingen eftersom den bör göras på plats och inte digitalt av olika skäl. Så projektet har legat i vila, men bör snart kunna sättas i gång. Forskningstiden var dock inte svår att fylla då jag hade tidigare material att analysera och skriva om. Dessutom var alla konferenser digitala, vilket gjorde att man kunde vara med på fler än man brukar hinna med. Under den här tiden var jag digitalt i Italien, Tyskland och Belgien för att nämna några exempel!

Den största vinsten med den digitala omställningen på universitetet tror jag ändå är att många har övervunnit sin oro över tekniken. Detta öppnar upp för en kombination av digital och fysisk undervisning, vilket gör att undervisningen kan utvecklas och bli bättre för såväl studenter som lärare.

Att studera sfi-svenska på Helsingfors Arbis: *en utblick från disken* på Arbis bibliotek

Det svenska arbetarinstitutet i Helsingfors, förkortat Arbis, har under snart tio års tid haft sitt sfi-program (Arbis sfi) för invandrare som vill integrera sig via svenska eller förbättra sina språkkunskaper. Svenska språket har som bekant en lång historia i Finland och svenskan är en självklar del av det finländska samhället.

Text: Johan Lindberg

Inom sfi-programmet möts olika modersmål som lär sig svenska. Vissa elever har inga förkunskaper alls och andra kan prata behjälpligt när de börjar. Då de studerandes olika utgångslägen jämförs, kan man se tydliga drag av transspråklig dialog med varandra eller med personalen på Arbis. En studerande kan utgå från en stark finska men med en svagare engelska, för en annan kan det vara tvärtom medan en tredje kanske endast har sitt modersmål i bagaget, vilket medför att personen måste möta både finskan och svenskan, vilket avgjort är svårare.

I biblioteket kan dialogen med en studerande i svenska ledigt växla mellan engelska och finska. Ibland kan den studerande ha grunder i t.ex. danska eller norska, som hjälper hen att förstå mig bättre. Jag brukar i kundbetjäningen övergå till svenska med sfi-studerande då de börjar få fotfäste i språket. Det är inte alltid lätt att märka när en studerande kan tillräckligt svenska: en del har hög tröskel fastän kunskanden finns. Under trycket från finskan och engelskan känns det då viktigt att uppmuntra dem att tala svenska.

Arbis bibliotek är kursbiblioteket för sfi-studierna. I biblioteket finns kurslitteraturen som behövs samt grammatik- och ordböcker. Här finns även lättlästa romaner på svenska som används inom Arbis sfi. Lättlästa på två språk finns endast ett fåtal av (svenska – arabiska) och de används inte inom sfi här. Jag känner inte så bra till om det på finskt håll produceras lättläst på till exempel finska – svenska, men metoden att närma sig ett språk genom så kallad tvillingläsning är ännu inte vanlig i Finland. Antagligen beroende på att vi inte haft en lika stor invandring som i Sverige, men behovet av lättlästa böcker på två språk kommer säkert att öka i framtiden också här.

Arbis sfi använder egna digitala hjälpmedel, medan biblioteket ännu är analogt och kursmaterialet för sfi-studierna är fysis-

ka böcker. Jag hoppas, då biblioteket snart får möjlighet att byta till modernare teknik, att dörren öppnas också för digitalt material. Jag upplever att kursböckerna är grunden som sfi-studierna står på; de är välgjorda och till oumbärligt stöd för lärarna. Samtidigt är det tyvärr som om de lättlästa böckerna verkar lite främmande för vissa studerande. Kursboken är obligatorisk, men vanan eller intresset att frivilligt läsa en roman är sällsynt. Detta kan bero på helt personliga grunder, men oron att bokläsning tappar mark bland yngre, särskilt män, är inte obefogad.

Foto: Johanna Söderlund

JOHAN LINDBERG

Fil.mag. i folkloristik vid Åbo Akademi 2003, påbyggnadsstudier i informationsförvaltning, behörig informatiker 2009. Bibliotekarie vid Helsingfors Arbis bibliotek sedan 2017.

Gift, hemma två barn i tonåren och en katt. Uppvuxen och bor i Helsingfors. Upplever mig vara en nyfiken person, vilket kanske hör ihop med valet av yrke. Är intresserad av musik, litteratur, historia, arkitektur, natur. Spelar själv gitarr och trummor samt lyssnar en hel del på musik.

Litteratur som väcker inspiration

Titel: Digital kreativitet – i förskolans undervisning

Författare: Maria Högberg

Förlag: Studentlitteratur AB, 2021

Som huvudman för fem förskolor håller jag alltid på med utvecklingsprocesser i mina verksamheter, 2022 är digitalisering ett av våra fokusområden. Jag måste erkänna att digitalisering i förskolan inte har varit ett av mina favoritområden. När jag blev tillfrågad om att skriva en recension av *Digital Kreativitet – i förskolans undervisning* blev jag därför intresserad av att se ifall denna bok kunde väcka mitt intresse.

När man driver utvecklingsarbete i förskolan är det viktigt att hitta litteratur som väcker inspiration, är lättläst och innehåller konkreta

verktyg som pedagogerna kan använda sig av i sitt dagliga arbete. *Digital kreativitet – i förskolans undervisning* innehåller alla dessa delar vilket gjorde att jag beslutade mig för att skicka utdrag ur boken till min ledningsgrupp (rektor, biträdande rektor och platschefer) för att få deras syn. Ledningsgruppen tyckte att den verkade vara rätt för våra förskolor och vi beslöt att använda oss av den som grund för vårt utvecklingsområde digitalisering.

Inspirerad är det första ord jag tänker på när jag tänker på när jag läser boken. De fina bilderna kopplade till bokens innehåll och

metoder gör att jag blir inspirerad att sätta igång med att prova de olika metoder som beskrivs i boken.

Boken utgår från målen i förskolans läroplan Lpfö 18 och visar hur digitala verktyg kan vara verktyg att använda i undervisningen i förskolan. De olika kapitlen tar upp målen i läroplanen och lyfter hur digitala verktyg kan underlätta och fördjupa arbetet inom vart och ett av dem. Att digitala verktyg kan uppmuntra och inspirera till dans och rörelse kanske inte är det första man tänker på.

Undervisning i förskolan är ett begrepp som ibland är omdiskuterat. Det finns en tveksamhet hos bl a föräldrar vad detta innebär. Ska barn i förskoleåldern sitta stilla och lära sig läsa och skriva som i skolan? Ska de tvingas in i skolsystemet redan som 1-åringar? Denna bok lyfter tydligt upp vad undervisning i förskolan innebär. Vad betyder undervisande förhållningssätt i förskolan? Detta är något som alla pedagoger behöver kunna sätta ord på.

Jag upplever ibland att pedagoger känner sig stressade över att använda digitala verktyg och att de känns mer som krav istället för möjlighet till lärande. *Digital kreativitet – i förskolans undervisning* lyfter detta och visar på hur digitala verktyg kan öppna nya vägar till lärande på ett roligt kreativt sätt.

Varje kapitel i boken är inspirerande på sitt sätt. De som fångade mitt intresse mest är kapitlen om *Lek och kreativitet*, *Fantasi* och kapitlet om *Rörelse*. Dessa områden är inte de jag främst förknippar med digitalisering. Det är härligt att se bilderna på hur projicering av bilder på väggarna med hjälp av projektor inspirerar barnen till lek och utforskande. Skapandet av greenscreen bilder gör att vi helt plötsligt med fantasins hjälp kan resa vart vi vill i världen. Kapitlet om *Rörelse* vänder upp och ner på föreställningen att digitala verktyg leder till mer stillasittande. Det är inte bara möjligt att projicera filmer med dans som lockar barnen att delta utan dans kan också vara en möjlighet att föra in programmering i utbildningen genom *Dansprogrammering*.

Sammanfattningsvis tycker jag att boken är fylld av inspiration och konkreta metoder som lätt kan föras in i förskolans arbete med digitalisering med en tydlig koppling till förskolans läroplan.

Foto: Pixabay.com

MARIA ENGSTAM

Maria Engstam är förskollärare och specialpedagog. Hon driver företaget Specialpedagogkonsult Maria Engstam AB som arbetar med utbildning, handledning och konsultation på förskolor och skolor över hela landet. Hon är också huvudman för fem förskolor i Stockholm och Nacka. Marias ledord är att alla barn i hennes verksamheter ska få utvecklas i sin fulla potential. Alla ska bli sedda, lyssnade till och få utmaningar som stimulerar dem att växa och utvecklas.

Fortbilda dig i Svenska som andraspråk

- Arbetslivsinriktad språkundervisning, 7,5 hp
- Bedömning av språkfärdighet, 7,5 hp
- Provkonstruktion och bedömning av språkfärdighet, 7,5 hp

Sök senast 19 april.
su.se/sva

Institutionen för svenska och flerspråkighet

Stockholms
universitet

En annons syns mer än vad ni tror!

Annonsera i Lisetten?

Kontakta oss!

annonser@svariks.se

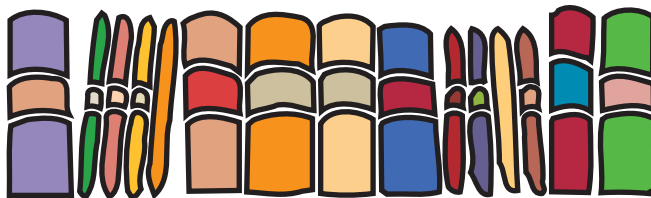
Tema i nästa nummer:

Ämnesspråket och sva

De nya ämnesplanerna börjar gälla i sommar och då vill vi tillsammans med ämnena lyfta fram språken, svenskan och modersmålen, för att ytterligare tydliggöra språkens vikt vid kunskapsinhämtning. Varje ämne har ett ämnesspråk som eleverna måste få arbeta med och förankra genom ämneslärare och undervisning. Språken bär kunskapen och i vårt andra nummer vill vi påvisa didaktiken från vardagsspråk till skolspråk, ämnesspråk, vägar genom text i ämnena och att läsa och skriva och resonera på avancerad nivå om ett ämne och ur ett andraspråksperspektiv.

Hur jobbar Nu och varför? Skriv till redaktion@svarik.se

I min bokhylla

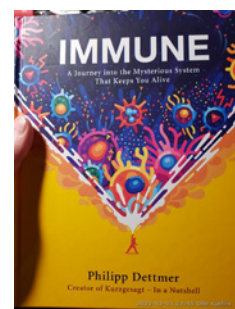
”Språkdoktorn” Olle Kjellin är efter ett vindlande liv – omväxlande som sfi-lärare, språkforskare, språkinlärare, röntgenläkare och demensläkare – numera en enkel pensionär som lyckligt delat sitt liv mellan medicin och humaniora och teori och praktik. Eller snarare fått dem alla att korsbefrukta sig och ge honom spännande kunskaper om sambanden mellan uttal/fonetik/talfysiologi, lingvistik/grammatik/kommunikation, språkinläring/minne/övning/glömska, neurofysiologi/neuropsykologi/pedagogik och mycket mer.

Handikapp: Läser för långsamt och glömmar för fort. Borde vara tvärtom.

Immune – Philipp Dettmer (världsberömd youtuber ”Kurzgesagt–In a Nutshell”)

Det är den bok jag läst senast.

En riktigt spännande bok som förklarar vårt ytterst komplexa immunsystem på ett både roande och begripligt sätt med formuleringar och underbara illustrationer som i värsta fantasyboken, men ändå korrekt, inget fejkat. Systemet är ändå så otroligt komplext och välordnat att ingen mänsklig fantasi hade kunnat hitta på något bättre. Föredömligt korta kapitel på några få sidor gör den lättillgänglig och lockar även till omläsning av ett eller annat kapitel då och då för rena nöjets skull. Ingen risk att bli uttråkad. Lika bra för en vetgirig lekman utan förkunskaper som för att uppdatera en som redan läst immunologi. Viktig i dessa tider med så mycket okunskap som tyvärr sprids på sociala medier. Aktuell – har avsnitt om coronapandemin fram till dess att vaccinering började komma igång.

Uttalet, språket och hjärnan – Olle Kjellin (jag själv!)

Det är den bok jag läst flest gånger. Man kan ju inte komma ihåg allt!

Ingen falsk blygsamhet hindrar mig att ta med denna bok här. Den sammanfattar mycket av det mest fascinerande som jag har lärt mig och erfarit om just uttal, språk och hjärnan, och som gjort mig så entusiastisk att jag ville dela med mig till andra kunskapstörstande. Den innehåller det som jag önskar att jag hann säga på studiedagar. Kanske lite mångordig, men jag ville vara tydlig. Slutsats: Att ”perfekt” uttal i ett andraspråk är möjligt, och att särskilt prosodin är det allra lättaste att tillägna sig på några veckor. Det handlar bara om hur man övar och vilka instruktioner man får. Critical period-myten har nämligen inget stöd alls på hjärncellsnivå: All inläring sker på samma sätt i nervcellen i alla åldrar i hela livet och oavsett vad vi vill lära oss, teoretiska kunskaper såväl som praktiska färdigheter.

Kan du säga Schweiz? En bok om uttal på svenska och utländska, och Hur låter svenskan, ejengkliken? – Olle Engstrand, världsberömd professor emeritus i fonetik

Båda ger initierade inblickar i uttal och fonetik, uttalsnormer, uttalsvariationer, uttalsreduktioner, uttalsfel m.m. De är mycket mer roande skrivna än gängse läroböcker i fonetik. Bra för den som inte tänkte bli just fonetiker. Ejengkliken-boken bjuder dessutom på ljudillustrationer via förlagets webbsidor. Självutnämnda språkpoliser får någonting att tänka på när det gäller ”fel” uttal. Språken förändras ju ständigt och har så alltid gjort. Så vad är ejengkliken fel? Engstrand skriver ”Om [...] är fel så har alla världens språk kommit till av misstag”.

Musik im Kopf (musik i huvudet) – Manfred Spitzer (psykiater och hjärnforskare)

En riktig godbit om hörselphysiologi i flera olika perspektiv!

Det är en bok på nästan 500 sidor som på äkta tyskt manér i 17 kapitel noggrant men ändå lättläst beskriver nästan allt vad som händer med ljud på väg in till hjärnan och sedan vidare tills man har hört, tolkat och förstått ljudet. Vi får också veta hur man kan veta allt detta, och vilka som först kom på det. Det handlar i första hand om musik, akustik och neurologi, men på köpet får vi rikliga smakbitar av musikhistoria, kulturhistoria och musikinstrumenthistoria, från 50.000 år gamla instrument och framåt. Rytmit, tonalitet, form, mystik och trolldom ... Kina, Babylon och Aten ... Gudar och Pythagoras ... Bach, Mozart, Descartes och Kant ... Akustik, hårceller och Helmholtz. Hz och dB. Allt!

Medicin och humaniora! Det som gäller musik i huvudet gäller ju också tal och språk. All språkinläring går genom hörseln. En guldgruva för tvärvetenskapligt vetgiriga. En av mina älsklingsböcker.

Imponerande bokvikningskonst – Katalin David

En nöjd kursdeltagare gav mig en riktigt unik present, en som verkligen saknar motstycke. En bok som hon vikt ihop sidorna på, så att ordet uttal kunde läsas på framkanten! Hon har sedermera utvecklat konsten ännu mer, vikt massor av böcker, vunnit priser, och borde bli världsberömd för detta. Se fin video här: <https://bit.ly/bokvikning>

**Egentligen står förstås dessa böcker
aldrig någonsin i någon bokhylla. De ligger framme på bord,
bänkar, pianot, golvet eller i soffan – där de alltid syns
och aldrig glöms!**

B**NATUR &
KULTUR**

Introduktion till arbetslivet

Materialet i de här böckerna hjälper till att utveckla språk och kunskaper om arbetsmarknaden. *Jobba* innehåller 6 kapitel med personliga berättelser från arbetslivet, diskussions- och samtalsövningar, faktatexter och hör-förståelseövningar. Till boken hör också yrkeshäften som fokuserar särskilt på hur det är att jobba inom branscherna kök och restaurang, vård och omsorg, barnomsorg samt transport och bygg. Första häftet är *Jobba som kock*.

Nyhet!

Läs mer på nok.se/jobba